

2/2024

SFV

magasinet

Bildning för framtiden

SFV:s pris, medaljer och stipendier • Lärorikt • Livslånga lärandets dag • SkolForsk

Nr1

Maj 2024
Volym 38, 10:e årgången

ADRESSFÖRÄNDRING

www.sfv.fi/adressandring

UTGIVARE

Svenska folkskolans vänner
www.sfv.fi
svf@svf.fi

Nr	1	2	3	4
Materialdag	19.1	26.4	6.9	1.11
Utkommer	26.2	3.6	14.10	10.12

REDAKTION

SFV, Annegatan 12, 4:e vån.
00120 Helsingfors,
redaktion@svf.fi
Vi finns på Facebook, TikTok,
YouTube, Instagram och LinkedIn.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Johan Aura
johan.aura@svf.fi
040 355 9935

**REDAKTIONSSEKRETERARE
OCH REDAKTÖR**

Christine Skogman
christine.skogman@svf.fi

REDAKTÖR

Rabbe Sandelin
rabbe.sandelin@svf.fi

LAYOUT

Pia Pettersson

OMSLAGSBILD

Pär Stenbäck
Foto: Tage Rönnqvist

Grano Oy, Vasa
ISSN 2342-7426 (print)
ISSN 2342-7442 (online)

FOTO: PIA PETERSSON

”

Österholm är rätt okänd för dagens generationer. Han var i många avseenden en märklig man med sina fyrtio år som riksdagsman, med sitt intensiva engagemang för folkhögskolans folkbildande roll och sin livslånga publicistiska verksamhet.

Pär Stenbäck, sidan 49

FOTO: TAGE RÖNNQVIST

- 4 Kontakta SFV
- 5 Ledaren: Medlemmarna stödjer gärna SFV:s verksamhet
- 6 Kort
- 8 Kalender
- 9 Ordförande: Rulltrappan
- 10 Snälla hjältar 2023 – vad hände sedan?
- 12 Vi firade fria bildningens mångfald
- 14 Nytt koncept planeras för SFV-huset G18 – följ med projektet på nyaG18.fi
- 15 Luft under vingarna för SFV:s satsning på pedagogik och lärande
- 18 Samarbete gör oss bättre
- 20 En engagerad lärare kan motverka digitaliseringens negativa effekter
- 23 Kulturkolumn: En himlajord att älska
- 24 SFV finansierar banbrytande projekt för mer forskning i skolorna
- 26 Ökat välbefinnande i skolvardagen – nätverk och samarbete ger nya idéer
- 30 Digitala hjälpmedel underlättar vardagen för personer med synnedsättning
- 35 Bildningskolumn: Är citat tecken på bildning?
- 36 Välkommen på Nobelfest!
- 38 Författare på djupet: Gränsöverskridande ordmagiker – Olga Tokarczuk
- 42 Pär Stenbäck, Ellips förlag och Tiina Lymi fick SFV:s stora pris
- 48 John Österholm: beredskap att gå mot strömmen
- 52 Värt att veta med i Läs med vännerna – Populärvetenskap kortform
- 53 Kåseri: Memento mori
- 54 Föreningsfrågan
- 55 SFV fakta
- 56 Boklådan
- 59 Skicka in ditt bidrag till SFV:s skrivtävlingar senast 15.6
- 61 Frågesport: Kan du Svenskfinland?
- 62 Kryss / sudoku / anagramjakten

15

Ett år har gått sedan lanseringen av webbplatsen Lärorikt. Ansvarige utgivaren Niklas Wahlström och producenten Malin Wikström ser tillbaka på en tid av snabb tillväxt och framåt mot att bredda och utveckla plattformen vidare.

► Sidan 15

26

Inspiration och kunskap – och en möjlighet att diskutera och dela erfarenheter. När deltagarna i nätverket Den välmående skolan samlas för en avslutande träff är temat skärmar och sociala medier.

► Sidan 26

30

Gör så mycket som möjligt digitalt. Och var inte rädd för tekniken, utan låt den i stället hjälpa dig i vardagen. De råden ger erfarenhetsexperten Fredrik Lindgren när det handlar om synnedsättningar och digitala hjälpmedel.

► Sidan 30

Frågor om SFV:s studiecentral och sektorn Fri bildning

ANNA-KARIN ÖHMAN
SEKTORSANSVARIG, FRI BILDNING
OCH SFV:S STUDIECENTRAL
anna-karin.ohman@svf.fi
050 342 1890

Frågor om donationer till SFV och SFV:s förvaltning

JOHAN AURA
KANSLICHEF
johan.aura@svf.fi
040 355 9935

Frågor om Studiecentralens kurser och pedagogiska verksamhet.

TOVE EKLUND-HARTMAN
PEDAGOGISK PLANERARE,
SFV:S STUDIECENTRAL
tove.eklund-hartman@svf.fi
050 306 2005

Frågor om SFV:s tävlingar, pris och medaljer samt medlemskap

CAMILLA NORDBLAD
KANSLICHEFENS ASSISTENT
camilla.nordblad@svf.fi
045 121 0864

Frågor om Studiecentralens kurser och pedagogiska verksamhet.

AMY JÄGERSKIÖLD
PEDAGOGISK PLANERARE,
SFV:S STUDIECENTRAL
amy.jagerskiold@svf.fi
050 395 5900

Frågor om SFV:s fastigheter

STEFAN JOHANSSON
FASTIGHETSDIREKTÖR
stefan.johansson@svf.fi
044 739 7340

Frågor om Föreningsresursen

MALIN STRÖM
FÖRENINGRESURSEN OCH
SAMARBETSKURSER, (FRÅGOR TILL
FÖRENINGRESURSEN TAS EMOT
ENDAST PER E-POST)
malin.strom@svf.fi
050 526 2295

Frågor om SFV:s ekonomifunktion eller datasystem

TED ÖSTERMAN
EKONOMICHEF
ted.osterman@svf.fi
040 019 7692

Frågor om sektorn Utbildning

NIKLAS WAHLSTRÖM
SEKTORSANSVARIG,
UTBILDNING
niklas.wahlstrom@svf.fi
050 548 2100

Frågor om SFV:s ansökningsprogram Rimbart

VIVEKA ÅBERG
CONTROLLER
viveka.berg@svf.fi
040 533 1710

Frågor om skolnätverket Haru

ANNETTE JANSSON
KOORDINATOR
annette.jansson@svf.fi
050 514 8844

Frågor om SFV:s kommunikation

CHRISTINE SKOGMAN
INFORMATIONANSVARIG
christine.skogman@svf.fi
040 513 6418

Frågor om skolnätverket BRAVO!

MARINA LINDHOLM
KOORDINATOR,
SKOLNÄTVERKET BRAVO!
marina.lindholm@svf.fi
050 589 2264

Frågor om SFV:s publikationer och annonsering

RABBE SANDELIN
PUBLIKATIONSANSVARIG
rabbe.sandelin@svf.fi
040 045 3953

Frågor om sajten Lärorikt

MALIN WIKSTRÖM
PRODUCENT,
LÄRORIKT
malin.wikstrom@svf.fi
050 541 7736

Frågor om SFV:s kommunikation

SAARA FERNSTRÖM
DIGITAL INNEHÅLLSPRODUCENT
saara.fernstrom@svf.fi
040 584 0122

Frågor om SFV:s evenemang

HONGJIA QI
EVENEMANGSPRODUCENT
hongjia.qi@svf.fi
040 026 7107

Frågor om SFV-huset G18, festsalen och bokningar

TOM SUNDBERG
VAKTMÄSTARE
tom.sundberg@svf.fi
050 366 6436

Medlemmarna stödjer gärna SFV:s verksamhet

Hösten 2023 gjorde SFV en medlemsenkät bland de SFV-medlemmar som meddelat oss sin e-postadress. Enkäten föregicks av en traditionell utpostning där vi uppmanade medlemmar som ännu inte meddelat oss en e-post att göra det. Vi fick in en hel del nya e-postadresser, men fortfarande är det endast cirka en tredjedel av medlemmarna som vi når på det sättet.

Åldersfördelningen bland de svarande var jämn och motsvarade i stort fördelningen för hela medlemskåren, men tydligt är att SFV inte är en förening som tilltalar under 30-åringar. Kategorin 31–45 år var också mindre benägen att svara på enkäten än de äldre grupperna. Bland de svarande kan ändå skönjas en stark lojalitet, över 81 procent har varit medlemmar i tio år eller mer.

På frågan om vilka samhällsfrågor som intresserar sammanföll intresset oftast med de verksamhetssektorer som SFV valt att verka inom. Att stödja denna verksamhet och att i allmänhet stödja det svenska i Finland var också de viktigaste orsakerna som uppgavs för varför man betalar medlemsavgift. I tillägg var en majoritet villig att stödja enskilda projekt med små engångsdonationer (till exempel 5 euro) – däremot inte med fortlöpande månadsdonationer.

Endast 4 procent uppgav medlemsförmånerna som orsak att betala medlemsavgift. Överlag var det endast cirka 20 procent av medlemmarna som hittills utnyttjat existerande förmåner, främst rabatten i Schildts & Söderströms webbutik. Bland eventuella nya medlemsförmåner intresserade rabatter på teater- och musikföreställningar och gratis inträde på museer mest.

Bland SFV:s kommunikationskanaler föredrog de som svarade på enkäten de tryckta versionerna av *SFV-magasinet* och *SFV-kalendern*. Nyhetsbrevet per e-post sågs som ett viktigt komplement för informationsgången, och i lite mindre mån sociala medier och webbplatsen svf.fi.

SFV:s styrelse tar nu ställning till resultaten – vi håller medlemmarna ajour i alla våra kommunikationskanaler.

Johan Aura

KANSLICHEF,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Utbildning: Talar du afasi?

■ En person med afasi kan ha svårt att tala, förstå tal, läsa och skriva. Den svårighet som märks tydligast är svårigheten att tala.

Möter du personer med afasi i ditt jobb eller i din vardag? Vill du lära dig hur du blir bättre på att stöda en person med afasi och samtidigt bättre på att "tala afasi?" SFV ordnar en skolning i Stödd Diskussion (SCA Supported Conversation for Adults with Aphasia tm) som är en metod som härstammar från Kanada. Under skolningen lär du dig att bemöta och diskutera med en person som har afasi på ett sätt som gör personen med afasi mer delaktig. Utbildningen ordnas 3.10 kl. 14–18 i SFV-huset G18, Helsingfors. Som utbildare fungerar talterapeut **Victoria Mankki**, SCA utbildare.

De 20 första ryms med på utbildningen, som består av praktiska övningar varvat med information och teori.

Målsättningen med utbildningen är att lära sig använda tekniker som underlättar diskussionen med en person som har afasi. Efter skolningen behärskar du bland annat följande:

- att respektfullt bemöta en person med afasi
- att hjälpa en person med afasi att få fram sitt budskap
- att göra din kommunikation så tydlig som möjlig t.ex. med hjälp av gester
- att använda dig av enkla hjälpmedel som papper, penna och bilder.

Läs mer och anmäl dig på

www.sfv.fi/evenemang.

Victoria Linnanvuori, Aura Iirola och Alekski Laitinen.

Uppsatser i svenska som andra inhemskt språk belönades

■ SFV och Svensklärarna i Finland (SRO), belönar årligen uppsatser i svenska som andra inhemskt språk. I år vann **Aura Iirola**, **Alekski Laitinen**, **Victoria Linnanvuori**, **Iida Vilhunen** och **Anna Jounela** första pris i sina tävlingsklasser. Prisen delades ut på Nordisk kulturkontakt i Kajsaniemi i Helsingfors 13.5.

Victoria Linnanvuori går i nian i Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulu i Helsingfors och vann pris med motiveringen "På imponerande språklig nivå har Victoria skrivit en text som lämnar en sympatisk bild av skribenten." Alekski Laitinen från åk 2 i Ressun lukio i Helsingfors vann första pris för sin abiuppsats: "På en hög språklig nivå och med ett prosaiskt språkgrepp levererar Alekski ett värdefullt budskap till hela mänskligheten."

Aura Iirola är från Puolalanmäen lukio i Åbo. Hennes uppsats belönades med motiveringen "Med ett flytande språk och ett rikt ordförråd fångar Aura genast i början av texten läsarens intresse att läsa vidare. Texten har också ett fint budskap och förmedlar skribentens fina värderingar."

Anna Jounela från Vartiokylän yläasteen koulu i Helsingfors fick pris för sin uppsats med motiveringen "På en imponerande språklig nivå har Anna producerat ett näst intill fulländat bidrag med mångsidigt innehåll".

"Med ett fantastiskt språk och flyt har Iida skapat ett välgrundat ställningstagande med koncentrerad språklig utformning" lyder motiveringen för Iida Vilhunen från Rantakylän yhtenäiskoulu i St Michel.

Efter prisutdelningen och lunchen på Nordisk kulturkontakt bjöd SFV på en båttur i Helsingfors östra skärgård för pristagarna och deras lärare.

SFV:s årsmöte återvalde styrelsen

■ Årsmötet för Svenska folkskolans vänner rf 25.4 behandlade stadgeenliga årsmötesärenden, och återvalde de styrelsemedlemmar som stod i tur att avgå. I tur att avgå stod **Wivan Nygård-Fagerudd**, **Joakim Bonns** och **Pia Widén**, som återvaldes till en treårsperiod.

Årsmötet fastställde styrelsens årsberättelse och föreningens bokslut för år 2023, och beslöt även att bibehålla arvoden för innevarande år på samma nivå som år 2023.

SFV:s styrelseordförande får årligen 19000 euro, medan viceordförande får 9500 euro. Mötesarvoden för styrelseledamöterna förblev på 250 euro per möte.

Understödsföreningen valde ny styrelse

■ Understödsföreningen samlades till årsmöte 26.3 kl. 12 på SFV:s kansli på Annegatan 12 i Helsingfors. Mötet behandlade stadgeenliga årsmötesärenden, godkände räkenskaper och bokslut, och beviljade den avgående styrelsen ansvarsfrihet.

Understödsföreningens styrelse beslöt under sitt styrelsemöte i januari 2024 att överföra 40 000 euro av de insamlade medlemsavgifterna till huvudföreningen. Summan användes i SFV:s allmänna bidragsutdelning.

Bernt Morelius, som även verkat som föreningens ordförande, kunde inte återväljas på grund av stadgarnas åldersklausul. Årsmötet valde till ny ordförande styrelsemedlemmen **Stefan Andersson**. Till ny styrelsemedlem invaldes **Stina Heikkilä**.

Du kan ansöka om bidrag under sommaren

■ SFV:s kontor är stängda efter midsommar fram till början av augusti, men webbtjänsten för ansökningar är öppen året runt. Du kommer till webb-tjänsten via sfv.fi/bidrag.

Vi kan tyvärr inte besvara e-post, ta emot telefonsamtal eller skicka hyllnings- eller kondoleansadresser i juli då personalen håller sommarledigt. Skön sommar!

Vi önskar alla våra läsare en riktigt skön sommar!

1919

Elever i Varkaus svenska skola 1925.

Varkaus svenska skola

År 1919 grundades den skola som sedan i många sammanhang skulle benämnas "den östligaste skolan i världen med svenska som undervisningsspråk". I Varkaus betjänade skolan till en början svenskspråkiga familjer i pappers- och massaindustrin, medan skolan under sina sista år fungerade främst som en sorts språkskola.

I SFV:s protokoll nämns skolan första gången år 1948, i form av en längre rapport skriven av skolans styrelseordförande **Ernst Sundström**. Han bifogade några bilder, med en önskan om att de måtte returneras. SFV:s kansli svarade tydligen med detta, eftersom bilderna fortfarande återfinns i SFV:s arkiv. Efter denna "premiär" förekommer skolan under en rad år som mottagare av finansiella bidrag från SFV, en del av det stöd SFV under hela sin existens gett till skolor på språköar, och privata skolor i helt finskspråkiga områden – de sistnämnda som mycket sällan fick åtnjuta fullt statsstöd.

Termen 2018–2019 blev ändå skolans sista, då Varkaus stad drog in sin finansiering med hänvisning till sviktande elevunderlag. SFV betalade ut sitt sista bidrag år 2018.

En historik skriven av professor **Hannu Itkonen** utkom ett par år sedan. Arbetet koordinerades av rektor emerita och skolan eldsjäl **Asta Olli**, som i årtionden fungerade som kontaktperson till SFV.

Studiecentralens kurser

ANVÄNDAR - OCH MEDLEMSFOKUSERAD VERKSAMHET, DEL 2

Tid: 28.8 kl. 9-16 Helsingfors

Lär er forma organisationens verksamhet med hjälp av tjänstedesign. Under utbildningen övar vi konkret på att använda olika modeller och verktyg för att skapa användarvänliga och medlemsfokuserade processer. Ni arbetar aktivt med att skapa en egen Business Model Canvas, därför rekommenderar vi att flera personer från samma organisation deltar i utbildningsdagen. Workshopen handleds av **Reija Anckar** från Yrkeshögskolan Novia.

ONBOARDING - NYANSTÄLLNING I TREDJE SEKTORN

Tid: 24.9 kl. 13-16 Vasa

Är du nyanställd i ett förbund, en organisation eller en förening? SFV och Förbundsarenan ger dig en snabb introduktion i hur det är att arbeta inom tredje sektorn. Under tillfället får du också möjlighet att reflektera och diskutera tillsammans med andra som är nyanställda inom förbund och föreningar. På plats under tillfället finns **Anna-Karin Öhman** från SFV:s studiecentral och **Mari Pennanen** från Förbundsarenan samt SFV:s sakkunniga i förbunds- och föreningsfrågor **Malin Ström**.

På kommande

- **KURS FÖR FÖRENINGENS SEKRETERARE**
2.10 kl. 19-20:30, nätet
- **FÖRENINGSFESTIVALEN**
Vasa 1.10, Åbo 8.10, Helsingfors 9.10
- **KUNSKAPS- OCH DEMOKRATIKONFERENS**
2-3.12 Helsingfors

SE DEN
aktuella listan med
evenemang och kurser på
www.sfv.fi/evenemang

Rulltrappan

Minoritetsfrågor är inga små frågor. Språkliga minoriteter finns i alla europeiska länder utom i Portugal och på Island. Man räknar med att 105 miljoner eller var åttonde europé tillhör en minoritets-språkgrupp. Med det sagt: att värna språkminoriteterna är att göra livet bättre för ett betydande antal människor.

Gränsdragningar har ofta ställt till det för språkgrupper runt om i världen. Eller: inte gränserna i sig, utan den nationalism som hämtar tvivelaktig legitimitet ur nationalstaten, och som i dag suger ny näring ur osäkerhet och förändring.

Ur minoritetens perspektiv kan det tyckas självklart att kultur på minoritets-språket kan behöva och ha rätt till särskilda stödåtgärder, med målet att förbättra allt från den språkliga medvetenheten till minoritetens image.

Men man behöver inse att det perspektivet är långt ifrån självklart. Ur ett majoritets- eller nationalstatsperspektiv kan tolkningen bli en helt annan. Katalanska kultursträvanden och ekonomiska stöd till katalansk kultur har i Spanien setts som misshaglig nationalism och separatism. Italiens lilla slovenska språkminoritet har betraktats med sådan misstänksamhet av Italiens majoritetsbefolkning, att den under det kalla krigets dagar uppfattades som en fiende på italiensk mark – redan att tala slovenska på Triestes gator kunde orsaka kontroverser. Att vara finne i Sverige har i årtionden varit allt annat än attraktivt, och svenska myndigheter har rent av bekämpat finskan på individnivå i skolorna.

Numera är läget över lag bättre för de ovannämnda. Men strukturerna är sköra – om de alls finns – och ofta projektartade. "En språkminoritet står alltid i ett slags rulltrappa", hörde jag en katalansk professor säga på en konferens för Europas minoritetsspråk. "Tyvärr går rulltrappan i fel riktning. Man kan därför inte stå stilla, man måste röra sig hela tiden".

Den minoritet som inte mår om och arbetar för sitt språk och sina förutsättningar löper stor risk att raderas.

I bygget av en framtid för de språkliga minoriteterna har konst och kultur ofta varit redskapet, för såväl majoritetens förståelse av vad det är att vara minoritet, som minoritetens självförståelse. Den framtidsprognos som gjordes härom året för det svenska i Finland slog också fast att tillgången till kultur och medier på svenska är avgörande för de vuxna, i samma mån som skola på svenska är det för det växande släktet.

Majoritetens attityder, då? Forskning har kunnat visa att språkkunskaper ger förståelse för mångfald. I Finland går kunskaper i svenska hand i hand med intresset och förståelsen för finlandssvenskheten.

Allt detta är ekvationer självklara nog för att varje ansvarsfull beslutsfattare ständigt bör ha dem i åtanke. Det är också insikter som vi som bryr oss om svenskans framtid i Finland behöver dela och uppdatera. Det krävs en hel by för att fostra ett barn, brukar man säga. Samma gäller när vi bygger framtid för minoritets-språkgrupper. Vår. Och andras.

Wivan Nygård-Fagerudd

STYRELSEORDFÖRANDE,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Kirjala skola

Kaskö svenska skola

Eklöfska skolan

Grundskolan Norsen

Zacharias Topelius skolan

Noterade du låtskrivartävlingen Snälla hjältar?

I mars utlyste vi en låtskrivartävling med syftet att ta fram en temasång för konst- och skrivtävlingen Snälla hjältar. Tävlningen avslutades den 17 maj.

– Den vinnande temasången kommer att användas flitigt, både i skolnätverket Haru och i skonätverket BRAVO!, berättar BRAVO!s nätverkskoordinator **Marina Lindholm**.

Lindholm är positivt överraskad av intresset för temasångtävlingen. – Det är trevligt att kunna erbjuda både proffs och amatörer möjlighet att tävla, och ännu trevligare att så många deltog – i skrivande stund har vi fått in 33 bidrag. En temalåt förstärker ytterligare konceptet Snälla hjältar, och vikten av gemenskap, delaktighet och goda värderingar.

Vinnarlåten övas i höst på nätverkens läsårskickoff och i skolorna, för att därefter sjungas på Snälla hjältar-galan som streamas till nätverkens skolor på svenska dagen den 6 november kl. 12.

En prisjury har valt ut tre vinnarbidrag som premieras med 1000, 750 euro och 500 euro. Vinnarna presenteras senast i juni på sfv.fi, bravoskolor.fi och haruskolor.fi.

Snälla hjältar 2023 – vad hände sedan?

Text *Rabbe Sandelin*

Av 105 inkomna bidrag till tävlingen Snälla hjältar 2023 belönade prisjuryn fem jämbördiga vinnare. Priset var 500 euro, tänkt att gå till en gemensam upplevelse eller ett inköp till klassen.

Eklöfska skolans (Borgå) årskurs 4 belönades för en lekfull och kreativ film med skicklig scenografi, där Snälla hjältar-tävlingens empatitema tydligt kom fram. Klasslärare **Ulrika Gustafsson-Villanen** berättar att klassen genast firade med bubbel och chips.

– Efter det klarnade det ganska snabbt att eleverna önskade göra något tillsammans. Efter förslag som att gå på bio, besöka Heureka eller ett museum hade eleverna en omröstning, där valet föll på ett besök till inomhusaktivitetsparken Superpark. Alla tyckte till sist att det var ett bra val.

I mitten av maj åkte 28 förväntansfulla elever i väg. Alla var nöjda och lagom trötta efter några intensiva timmar i aktivitetsparken.

Även Kirjala skola (Pargas) åk 1–2 hade skapat en film, som berättade om Havseriket Empatia, där prisjuryn betonade den fina samhörighet som kännetecknade filmen, och där omtanke och vänlighet bär frukt. Klasslärare **Marja-Liisa Arvidsson** berättar att klassen fick ge förslag på hur prispengarna skulle användas, men att det från början var klart att en del av pengarna skulle ges till att hjälpa någon.

– Vi utredde saken och till sist bestämde vi att föreningen Project Liv som stöder långtidssjuka barn skulle få en del av klassens vinstsumma. Klassen fick armband där det står LIV som minne för donationen.

Klassen bjöd också hela skolan på saft och bulle för att tillsammans fira att alla klasser hade gjort fina bidrag till Snälla hjältar-tävlingen.

– För den resterande summan åkte klassen på en dagsutfärd till simhallen och till en hamburgerrestaurang, berättar Arvidsson.

Kaskö svenska skola årskurser 1–6 fick pris för sin film, som visade på ett unikt samarbete i hela skolan, där både humor och allvar blandades i det viktiga budskapet att alla kan vara vänner oavsett bakgrund. Specialläraren **Emma Klockars** berättar att prispengarna enligt elevernas önskemål ska användas till en utfärd med hela skolan till Vasa den 22 maj, där skolan ska besöka Edvinstigens park och friluftsleden.

– Där ska vi bekanta oss med de olika statyerna och konstverken som finns på området, och efteråt kommer vi ännu att besöka Metviksparkens lekpark. Tanken med dagen är att hämta inspiration till att göra ett eget konstverk av skrot.

Till sist bestämdes att föreningen Project Liv som stöder långtidssjuka barn skulle få en del av klassens vinstsumma.

Grundskolan Norsen, Cygnaeusenheten årskurs 3–4A belönades för sin leration om sorg då någon gått bort, och hur delad sorg är lättare att bära. Klasslärare **Katja Rantala** berättar att klassen efter en brainstorming och en omröstning bestämde att man för prispengarna skulle gå på discobowling och äta hamburgare till lunch.

– Det blev en lyckad dag! Med de pengar som ännu blev över planerar vi att gå på picknick den sista skolveckan.

Zacharias Topelius skolan åk 3 fick pris för sin bilderbok som tar sig an svåra känslor, och som sätter ord på känslorna och visar hur man kan få hjälp. Bildkonstlärare **Alexandra Alholm** säger att klassen länge och ivrigt funderat kring ett lämpligt sätt att använda prispengarna.

– Hela klassen kunde ändå samsas om att vi alla tillsammans skulle gå och äta glass i Sibeliusparken. Resten av pengarna förs över till klasskassan där vi samlar pengar för lägerskolan på femman. ■

Tema 2024:
**Förståelse
för andra**

Snälla hjältar 2024 handlar om förståelse

Även i år arrangeras SFV:s konst- och skrivtävling Snälla hjältar av skolnätverken Haru och BRAVO!. Som i tidigare tävlingar tar man avstamp i en text för att stödja elevernas språkutveckling och stärka intresset för läsning.

Det övergripande temat för Snälla hjältar 2024 är förståelse för andra. Årets val av text är *Historien om den sista draken i världen* som ingår i novellsamlingen *Det osynliga barnet* av **Tove Jansson**. Den har ett nyanserat språk och en handling som lockar till diskussion om allt från vänskap och stor kärlek till obesvarade känslor och besvikelse. Med texten som utgångspunkt kan man i klassen tala om känslor och uttrycka dem genom olika konstformer. I dag är det viktigt att våra barn och unga får möjligheter att utveckla sitt språk och sin förmåga att förstå andra.

Tävlingsuppgiften uppmuntrar till samarbete, kommunikation och skaparglädje i klassen, och ska utmynna i ett multimodalt, ämnesövergripande verk som består av text, musik, bild/film, dans eller drama, varav åtminstone två komponenter ska ingå. Du hittar all info om tävlingen och hur du anmäler din skola i Haru och BRAVO!s materialbanker.

Sara Celvin (i mitten) lärde ut hur man binder bukett i spiral och hur man bygger en balanserad och nätt bukett.

Tobias Elfving från Kronoby medborgarinstitut och Johanni Larjanko från Bildningsalliansen presenterar den nya webbplatsen.

Anna-Karin Öhman från SFV:s studiecetral och Pia Nybom från Helsingfors Arbis inledde scenprogrammen. I aktivitetspunkterna kunde man bekanta sig med bland annat Svenska Hörselförbundet (t.v.), och testa på tårtdekorering med Sandra Ekholm (t.h.).

Vi firade fria bildningens mångfald

Text *Christine Skogman, Saara Fernström* ~ Foto *Rabbe Sandelin*

SFV och Bildningsalliansen startade Bildningsveckan med att fira Livslånga lärandets dag 6.5 i SFV-huset G18 i Helsingfors. Dagen var också en del av undervisnings- och kulturministeriets Temaår för bildning. Målet med temaåret är "att i samverkan förverkliga ett engagerande evenemangsår under vilket bildningen och dess betydelse tas till nutiden och människors vardag".

Målet med Livslånga lärandets dag var att visa på den bredd som finns inom den fria bildningen. Arrangörerna Bildningsalliansen och SFV hade laddat upp med paneldiskussion, pröva på-stationer och lanserade den digitala, pedagogiska resursen *Lära och leda*.

I paneldiskussionen om lärarrollen inom den fria bildningen medverkade **Cecilia Huhtala**, **Bicca Olin**, **Björn Vikström** och **Jaan Siitonen**.

Är fotboll fri bildning? frågade panelledaren **Petri Salo** av Björn Vikström, som hade berättat om sitt idrottsengagemang som ung.

ILLUSTRATIONER: MARIA SANNA

– Man lär sig mycket sådant som man behöver i yrkeslivet: sätta upp mål, samarbeta, ta emot kritik och utvecklas, svarade Björn.

– För mig handlar fri bildning om verksamhet där människor kommer samman någorlunda regelbundet och som innehåller lärandeprocesser. I ordet fri ingår också betydelsen frihet att fortsätta lära sig, frihet att kämpa vidare.

– Bildningen har ett egenvärde – men det finns ett mervärde i gemenskapen och vad den innebär för individen, sade Bicca Olin.

Jaan Siitonen, språkambassadör med finska som modersmål, berättade om den lucka han ser som den svenskspråkiga fria bildningen kan fylla.

– Finskspråkiga som vill bli bättre på svenska vill delta i svenskspråkig fri bild-

ning. Vi borde erbjuda mer information till finskspråkiga som söker verksamhet på svenska. Jag får den frågan nästan dagligen: var kan jag lära mig svenska? säger Jaan.

– För många gick inte svenskan i skolan som på Strömsö, och därför är det fint att ha en ny chans som vuxen i och med fri bildning.

Under paneldiskussionen blev det också tal om nuläget och de nedskärningar som den tredje sektorn hotas av.

– Om vuxenstudiestödet försvinner kommer det att bli svårt för många verksamheter att fortsätta, berättade Björn.

Och vilka egenskaper bör en lärare i fri bildning ha?

– Storytelling är en viktig förmåga. Och samspel. Läraren arbetar aldrig ensam. Dessa kriterier är universella och passar förutom in i fri bildning i all undervisning, sade Bicca Olin.

– Man är kanske inte expert på debatt och retorik – men det att man brinner för ett ämne räcker. Då man lär sig tillsammans skapas det automatiskt ett tryggt rum, ett vardagsrum för lärande, sade Cecilia Huhtala.

Pröva på-stationerna visade att kursverksamheten inom fria bildningen kan se ut på väldigt olika sätt. Som besökare kunde man bland annat pröva på att binda blombuketter, få proffstips gällande tårtdekorering, sjunga i kör och vika viktoriaiska brev. ■

Amy Jägerskiöld

Lära och leda – ny resurs för dig som lär vuxna

Den 6 maj lanserade SFV i samarbete med Bildningsalliansen den digitala pedagogiska resursen laraochleda.sfv.fi. Den riktar sig till dig som är eller vill bli lärare, ledare, kursplanerare eller cirkelledare inom den fria bildningen eller föreningslivet. Du kan ta del av hela innehållet eller välja de delar som intresserar dig. Resursen består av sju kapitel:

1. Du som lärare
2. Planering och förberedelser
3. Att lära sig tillsammans
4. Utvärdering
5. Digitalisering
6. Jämlikhet
7. Hållbarhet

Alla kapitel består av en kort introduktion och en längre fördjupande del. I slutet av fördjupningsdelen hittar du reflektionsfrågor, uppgifterna för dig som vill ta ett kompetensmärke och en verktygslåda.

Lära och leda baserar sig på handboken *Jag Lärare* som skrevs och publicerades av Bildningsalliansen 2013. Lära och leda är framtagen av **Johanni Larjanko** (Bildningsalliansen), **Petri Salo** (Åbo Akademi), **Tobias Elfving** (Kronoby Medborgarinstitut), **Anna-Karin Öhman** (SFV), **Pia Nybom** (Helsingfors arbis), **Tove Eklund-Hartman** (SFV).

Arbetet har fått stöd av undervisnings- och kulturministeriet i form av ett projektbidrag.

Helsingin suomalainen tyttökoulu (G18), ritad av arkitekt S. Gripenberg, byggd 1884. FOTO: ERIC SUNDSTRÖM / HELSINGFORS STADSMUSEUM

Bilderna är en riktgivande skiss. BILD: JKMM ARCHITECTS.

Nytt koncept planeras för SFV-huset G18 – följ med projektet på nysg18.fi

Efter cirka 20 år är det igen dags – i enlighet med god fastighets- och förmögenhetsförvaltning – att göra en genomgripande renovering av SFV-huset G18 i Helsingfors. I samband med arbetet planerar vi även ett nytt koncept för huset. Du som är intresserad av att i framtiden bli hyresgäst eller samarbetspartner får gärna höra av dig till oss via sajten.

Den nyrenoverade fastigheten blir en plats öppen för människor i alla åldrar där gemensamt och innovativt lärande, delaktighet och personlig utveckling står i fokus. I samarbete med JKMM Architects tar vi nu fram en mångfald av olika arbets- och lärmiljöer som även aktörerna i huset kommer att ha tillgång till.

– Vi bjuder in aktörer av olika slag och från alla samhällssektorer till samarbete. Huset ska vara en plats där idéer, kunskap och bildning gro. Det är tillsammans som vi uppnår någonting mer, säger SFV:s kanslichef **Johan Aura**.

Renoveringen och ombyggnaden av huset inleds tidigast hösten 2025, och vi räknar med att öppna huset 2027. Då flyttar även SFV:s kontor på Annegatan 12 in.

– Det är av både ekonomiska och helt praktiska skäl, men i grunden handlar det om god förvaltning: de kvadratmetrar föreningen äger ska förvaltas så bra och rationellt som möjligt.

Är du eller din organisation intresserad av att hyra en arbetspunkt eller samarbeta med oss kring innehållet i huset? Skriv upp dig på e-postlistan som finns på sajten och få information om hur projektet framskrider direkt till din e-post. ■

Huset ska vara en plats där idéer, kunskap och bildning gro.

Niklas Wahlström. FOTO: JOANNA NYLUND

Ett Lärorikt år –

Luft under vingarna för SFV:s satsning på pedagogik och lärande

Text *Joanna Nylund*

Ett år har gått sedan lanseringen av webbplatsen Lärorikt. Ansvarige utgivaren Niklas Wahlström och producenten Malin Wikström ser tillbaka på en tid av snabb tillväxt och framåt mot att bredda och utveckla plattformen vidare.

Lärorikt har under årets gång vuxit så det knakat i antalet artiklar och läsare, och innehåller nu temahelheter som från ett brett perspektiv granskar olika frågor ur pedagogisk synvinkel. **Niklas Wahlström** berättar att Lärorikt tagits glädjande väl emot.

– Det märks att det finns behov av en produkt som ventilerar pedagogiska frågor. Läsare har tackat för intressanta teman och välskrivna artiklar. Det finns skolledare som berättat att de regelbundet läser Lärorikts artiklar i kollegiet

och diskuterar dem på lärarmöten. Min känsla är att vi har lyckats bra, fast vi egentligen bara kommit i gång.

Malin Wikström instämmer. – Det tar tid att göra en ny webbplats känd, men nu märker vi att Lärorikt börjar vara bekant för många som jobbar med de här frågorna. Det var särskilt tydligt på utbildningsmässan Educa. Vi har fått tack för att innehållet är fördjupande och har hög kvalitet.

Ni satte från början upp tydliga mål för Lärorikt, bland annat att bidra till

ökad kunskap, inspirera till debatt, stödja kompetensutvecklingen. Tycker ni att de har förverkligats så här långt?

– Vi kan helt klart se att vi bidrar till inspiration och diskussion. Ett konkret exempel är vår rörelseutmaning, där vi kunde ge några klasser möjlighet att fördjupa temat med hjälp av boken *Hjärnsmart junior*. Också temat Pojkar har inspirerat till att jobba vidare med frågor kring pojkars utmaningar, berättar Wikström.

Wahlström tar fasta på rollen som inspiratör.

Lärorikts producent Malin Wikström är glad åt det varma mottagandet. FOTO: FRIDALÖNNROOS

– Talar vi om lärarens kompetenshöjande skulle jag säga att Lärorikt inte på något vis ersätter fortbildning, men kan fungera som ett bra komplement. Själv tycker jag vi lyckats bäst med att medvetandegöra viktiga och aktuella frågor men också med att inspirera, till exempel när vi berättat om saker som är på gång i en viss skola eller region.

MED LYHÖRDHET FÖR FÄLTET. Lärorikts redaktion arbetar med stöd av ett redaktionsråd.

– Vi väljer teman utgående från vad som är angeläget inom utbildningsfältet. I våra sociala medier har vi bitt läsare om tips och på Educa-mässan fick vi in över 200 förslag på olika teman och ämnen att skriva om, berättar Wikström.

Niklas Wahlström säger sig vara medveten om att Lärorikts primära målgrupp, lärarna, är pressade arbetsmässigt.

– Jag vet många lärare som bara inte orkar fundera på något jobbrelaterat på fritiden. Vi kan inte ha som mål att lärarna

” Vi väljer teman utgående från vad som är angeläget inom utbildningsfältet.

Malin Wikström

ska läsa alla artiklar. Men jag hoppas man kan använda artiklarna som diskussionsunderlag på lärarmöten eller i mindre team och poängtera att läsandet av en enda artikel kan göra en stor skillnad för verksamheten eller enskilda elever. Effekten av satsningen kan och ska inte enbart mätas i antalet läsare eller klick.

Wahlström tillägger att Lärorikt satsar på innehåll som förhoppningsvis är relevant också flera år framåt i tiden.

SFV fick ta emot en stor donation från Svenska Blindskolföreningen för ett drygt år sedan. Bidrar den till finansieringen av Lärorikt?

– Nej. Beslutet att skapa en plattform kring lärande togs innan vi visste något om donationen, och de pengarna är hur som helst örönmärkta för specifika ända-

mål. Däremot har vi alla fått större förståelse för behoven hos personer med synnedsättning och vill bemöta dem så gott vi kan. Lärorikt görs med en viss typ av bildkontraster och texten kan göras större. På sikt hoppas vi att artiklarna även ska gå att lyssna på, berättar Niklas Wahlström.

Lärorikt tar ibland upp brännbara teman som till exempel integration och psykisk hälsa. Hur ser ni på rollen som opinionsbildare?

– Politiskt och religiöst är vi givetvis obundna, men det är också självklart att vi bygger verksamheten på SFV:s värdegrund: en humanistisk människouppfattning och en tro på socialt hållbar utveckling, säger Wahlström. ■

– Att vi uppmärksammar samhällsfrågor, förstås ur en pedagogisk synvinkel, har läsarna ibland åsikter om – det märks i hur artiklarna kommenteras på sociala medier. Samtidigt är det precis vad vi vill: att skapa innehåll som får människor att tycka till.

”

En idé är att på sikt ha lite lokal verksamhet i form av regionala träffar, där vi uppmärksammar något tema och bjuder in till diskussion.

Niklas Wahlström

PODD OCH LIVETRÄFFAR. Gällande framtiden konstaterar båda att inget ännu är fastslaget, men visioner finns.

– En idé är att på sikt ha lite lokal verksamhet i form av regionala träffar, där vi uppmärksammar något tema och bjuder in till diskussion, berättar Niklas Wahlström.

– Många läsare har efterlyst en podd, och den hoppas vi kunna förverkliga någon gång i framtiden. Ett förslag från fältet är också att skapa en finlandssvensk evenemangskalender för utbildningsfältet. Också önskemål om pedagogisk materialbank till vilken olika aktörer kan ladda upp sitt material har lagts fram. Tiden får utvisa vilka alla önskemål vi kommer att ha möjligheter att förverkliga. Roligt är ändå att många vill koppla dessa tjänster till just Lärorikt.

Wahlström och Wikström hoppas att också Lärorikt på sikt kan producera eget pedagogiskt material som komplement till olika teman. Just nu fortsätter ändå utvecklingen av själva webbsidan.

– Vi vill fortsätta vara lyhörda för vad som behövs, och gör vi något som inte behövs ska vi sluta med det, konstaterar Wahlström. ■

Kommentarer från Lärorikts läsare

Vi bad några läsare berätta vad de tycker om Lärorikt. De fick svara på följande frågor: **1.** Finns det något du särskilt har uppskattat med Lärorikt? **2.** Vad skulle du gärna se mer av i Lärorikt?

Rikard Lindström, direktör för grundläggande utbildning och gymnasieutbildning i Borgå:

1. De teman som lyfts upp är aktuella och intressanta. Artiklarna ger nya infallsvinklar och fungerar ofta som tankeställare, samtidigt som de är väl-skrivna och lämpligt långa.

2. Trots att likheterna är stora i Svenskfinland finns ändå variationer. Vilka lösningar vi konkret kommit fram till, så att säga på verkstadsgolvet, tror jag är intressant och kan ge oss alla aha-upplevelser.

FD Annette Kronholm, modersmållärare och skrivpedagog, Topeliusgymnasiet, Nykarleby

1. Med Lärorikt har jag uppskattat temahelheterna, sådana teman som inte direkt har med mitt undervisningsämne att göra. Expertröster och mångstämmighet är en styrka.

2. Jag skulle önska än mer mångstämmighet, fler elev- och studerandeperspektiv. De nyanländas, vårdnadshavarnas, de äldre perspektiv – de flesta har en relation till skola och utbildning.

Esbjörn Hägerstedt, rektor för Karis-Billnäs Gymnasium

1. Det underlättar att som rektor delta i samhällsdebatten då man kan hänvisa till aktuell, populariserad forskning som dessutom är lättläst. Ibland har jag också använt Lärorikt i fortbildningssyfte. Det är lätt att känna igen sig i skolkontexten samtidigt som sajten ger en mer nyanserad bild än tidningarnas debattsidor om skolan.

2. I takt med att innehållet sväller finns risk att äldre inlägg faller i glömska. En kategorisering kring till exempel ”PISA”, ”välmående”, ”skärmtid” är ett förslag. Följande steg kunde vara fortbildningshelheter, till exempel ”Välmående i skolan de senaste två åren” eller liknande.

Samarbete gör oss bättre

Text Christine Skogman, Saara Fernström ~ Foto Niklas Günsberg

Den 10 april fyllde 170 deltagare festsalen i SFV-huset G18 i Helsingfors på årets utbildningskonferens för att ta del av fakta, kartläggningar och diskussioner. Målet är att tillsammans stärka och höja kvaliteten på den svenskspråkiga utbildningen. Inte bara vad gäller resultatet utan också när det gäller välbefinnande och lärande.

Kari Nissinen

Chris Silverström

Christine Söderek

Under förmiddagen gav **Kari Nissinen** (Jyväskylä universitet), **Chris Silverström** (Nationella centret för utbildningsutvärdering) och **Christine Söderek** (Utbildningsstyrelsen) en översikt av aktuella rapporter om den svenskspråkiga utbildningen.

Kari Nissinen redogjorde bland annat för PIRLS, en undersökning som till skillnad från PISA undersöker läsförståelse i skolkontext. Den mest iögonfallande förändringen sedan 2011 både på svensk- och finskspråkigt håll är att gruppen med låg läsförståelse har ökat.

Flickor har bättre läsförståelse än pojkar, men när det gäller kön och socioekonomisk bakgrund är det det sistnämnda som har tydligare inverkan på läsförståelsen – och det som inverkar alla mest på samtliga lärresultat är mängden böcker i hemmet.

Pamela Granskog från utbildnings- och kulturministeriet poängterade att just språkmedvetenhet och betydelsen av läsande och skrivande har lyfts fram i offentlig diskussion under det gångna året.

– Alla lärare är lärare i multilitteracitet! Nyckeln till framsteg inom lärande är en satsning på elevernas språkliga färdigheter.

På eftermiddagen samlades deltagarna till smågruppsdiskussioner. Du kan ta del av artiklar från diskussionerna på SFV:s webbplats.

Konferensen Den svenska utbildningsvägens framtid ordnades för tredje gången och var ett samarbete mellan Utbildningsstyrelsen (**Kurt Torsell**, Regionförvaltningsverket (**Marianne West-Ståhl**), undervisnings- och kulturministeriet (**Pamela Granskog**) samt SFV (**Niklas Wahlström**).

Statssekreteraren Mikaela Nylander lyfte fram regeringens insatser för att stärka elevernas psykiska hälsa.

Efter de flesta föreläsningarna fanns det tid för deltagarna att ställa frågor eller ge kommentarer.

Konferensens planeringsgrupp fr.v. Kurt Torsell, Marianne West-Ståhl, Pamela Granskog och Niklas Wahlström.

Lia Markelin från tankeMedjan Magma var moderator för konferensen.

Sammanlagt 170 personer verksamma inom den svenskspråkiga utbildningen i Finland samlades för att tillsammans fundera på hur vi kan stärka och höja kvaliteten.

Smågruppsdiskussionerna sammanfattades i en panel. Fr.v: John Henriksson (CLL), Jolin Slotte (Utbildningsstyrelsen), Christine Söderek (Utbildningsstyrelsen), Oscar Lehtinen (HelsingforsMission), Mirjam Malik (Helsingfors stad), Yvonne Nummela (Utbildningsstyrelsen), Mari Bergroth (Helsingfors universitet), Nora Grotenfelt (Hem och skola) och Mia Ahlskog (Vanda stad).

Francesca Borgonovi, professor vid University of London och forskningsledare vid OECDs kompetenscentrum, var konferensens huvudtalare. Läs artikeln med henne på nästa upplaga.

Lärarens entusiasm smittar av sig: En engagerad lärare kan motverka digitaliseringens negativa effekter

Text Sebastian Dahlström ~ Foto Niklas Günsberg

I en tid av snabb samhällsutveckling ställs skolorna inför stora utmaningar. Hur kan vi rusta nästa generation så att de på bästa sätt kan hantera både klimatförändringen och artificiell intelligens? Hur kan vi hjälpa dem att hitta mening och engagemang i en tid när Pismätningarna visar på både sämre skolresultat och lägre livskvalitet?

Pisaresultaten som beskriver 15-åringars läskunnighet och kunskaper i matematik och naturvetenskap pekar nedåt i majoriteten av OECD-länderna. Finland är alltså inte unikt, även om den nedåtgående trenden har varit extra tydlig här. Och vi ska minnas att Finland fortsättningsvis placerar sig över medeltalet inom OECD.

Det säger **Francesca Borgonovi**, hedersprofessor vid University College i London och forskningsledare vid OECD Centre for Skills. Vad som ligger bakom de sjunkande Pisaresultaten saknar en entydig förklaring, men det handlar inte om att nivån på skolundervisningen skulle ha blivit sämre.

– Barnet lär sig både i skolan och hemma. En trend vi ser är att kontakten mellan hemmet och skolan avtar, och andelen föräldrar som aktivt följer sina barns skolframgång har minskat. Parallellt med det här råder det lärarbrist på många håll.

LIVSKVALITET OCH SKOLFRAMGÅNG GÅR HAND I HAND. I takt med att kunskapsnivån i matematik, naturvetenskap och läsning har sjunkit uppger också allt flera

15-åringar att deras livskvalitet har försämrats. Vid sidan av att lära ut akademisk kunskap hör det till skolans uppdrag att se till att barnen är engagerade och mår bra.

”

Problemet är att dagens unga konstant använder digitala enheter, som mobiltelefoner, pekplattor och datorer.

– Det är viktigt att skoleleverna har en känsla av delaktighet, att de känner att de kan bidra till en bättre framtid. Viktigt är också att eleverna upplever skolan som en trygg och säker plats, säger Francesca Borgonovi.

Den enskilt starkaste faktorn som bidrar till ungas livskvalitet är en god kontakt till de egna vårdnadshavarna.

– Elever vars familjer aktivt håller kontakt med skolan tenderar att både klara skoluppgifterna bättre och må bättre överlag.

ÅNGEST NÄR MOBILEN INTE ÄR I NÄRHETEN. Den snabba teknologiska utvecklingen har haft stor inverkan på ungdomars tidsanvändning och välmående. I den senaste Pismätningen placerade sig Finland bland de länder där över hälften av 15-åringarna uppger att de känner ångest om de inte har tillgång till digitala apparater, exempelvis sin mobiltelefon.

– Mängden digital ångest hänger ihop med skolframgång. Ju mer digital ångest en elev känner, desto sämre tenderar eleven att prestera i skolan. Den digitala ångesten hänger också ihop med lägre livskvalitet, lägre emotionell kontroll och lägre stresstålighet.

Francesca Borgonovi säger att det enda som visat sig råda bot på den här typen av ångest är ett totalförbud mot mobiltelefoner i skolan.

– På skolor med strikt mobilförbud har man noterat en betydligt lägre nivå av ångest bland eleverna.

DEN DIGITALA DIETEN HAR EN "SWEET SPOT". Francesca Borgonovi anser att debatten kring digitaliseringen av skolan är mycket polariserad: vissa ser digitaliseringen som roten till allt ont, medan

”

Elever vars familjer aktivt håller kontakt med skolan tenderar att både klara skoluppgifterna bättre och må bättre överlag.

andra anser att digital kunskap är det viktigaste skolan kan lära ut. Själv förespråkar Borgonovi varken totalförbud eller digital dominans – det gäller att hitta en medelväg.

– Jag brukar jämföra det med att äta en balanserad kost. Det gäller att tänka på vad

man äter och hur mycket man äter. Att läsa digitalt och ta till sig information genom hyperlänkar gynnar en viss form av inlärning, medan den taktila upplevelsen av fysiska böcker också är viktig, liksom att göra anteckningar för hand.

Enligt Francesca Borgonovi finns det

alltså en digital 'sweet spot', en optimal blandning av digitala och traditionella läromedel.

– Problemet är att dagens unga konstant använder digitala enheter, som mobiltelefoner, pekplattor och datorer. Då finns det inte tid över för den typ av →

inläring som man inte kan få via det digitala – som att exempelvis leka och lösa problem tillsammans.

LÄRARENS ENGAGEMANG AVGÖRANDE.

Bevis för att samhällets digitalisering skulle inverka negativt på skolelevernas koncentrationsförmåga går inte att hitta i Pisaundersökningarna. Däremot står det klart att elever som på sin fritid är konsumenter av digital underhållning upplever att skolundervisningen är tråkig.

– Ju mer eleverna tittar på tv-serier eller spelar videospel på fritiden, desto mindre engagerade är de i klassrummet, säger Francesca Borgonovi.

Men här spelar den enskilda läraren en avgörande roll. En engagerad lärare är den viktigaste faktorn för att väcka elevernas engagemang. En entusiastisk lärare kan alltså motverka den negativa inverkan som den digitala fritiden för med sig.

– Om läraren är entusiastisk och engagerande spelar det inte någon roll hur

” Om läraren är entusiastisk och engagerande spelar det inte någon roll hur mycket tid eleverna använder it-enheter på fritiden.

mycket tid eleverna använder it-enheter på fritiden. Eleverna blir ändå inte uttråkade i klassrummet.

Det här förutsätter ändå att klassrumsundervisningen inte helt domineras av digitala hjälpmedel. Läraren måste få tid att interagera med sin klass. Om en stor del av undervisningstiden går åt till att använda digitala hjälpmedel avtar lärarens effekt.

ARTIFICIELL INTELLIGENS HÖJER KRAVEN PÅ KREATIVITET OCH SJÄLVKÄNNEDOM.

Francesca Borgonovi lyfter särskilt fram två megatrender: artificiell intelligens och klimatförändringen. De för med sig behov av ny kunskap, och ställer därmed krav på skolorna.

– Kunskap som handlar om att ställa rätt frågor och dra rätt slutsatser blir allt viktigare, i takt med att AI frigör oss från behovet att mekaniskt arbeta med att behandla information.

Personliga egenskaper som kreativt tänkande och sunt självförtroende kommer att få mera tyngd.

– När vi arbetar med AI får vi varken vara för tvärsäkra på vår egen förmåga, men inte heller så osäkra att vi inte ifrågasätter de resultat som den artificiella intelligensen ger.

SKOLAN BÖR SATSA PÅ ATTITYDER, INSTÄLLNINGAR OCH ENGAGEMANG.

Sociala färdigheter och kulturell förståelse blir allt viktigare i och med att våra samhällen blir allt mer heterogena. Förmåga att samarbeta och kommunicera effektivt är viktiga framtida kunskaper.

– Att kunna känna empati med sin publik, och uppehålla dess uppmärksamhet.

samhet. Att bibehålla ögonkontakt och kommunicera på ett sätt som svarar på publikens behov.

Francesca Borgonovi understryker att det blir allt viktigare för skolorna att vid sidan av att lära ut kunskap även arbeta med elevernas attityder och inställningar. Enbart teoretisk kunskap är inte tillräckligt för att tackla de utmaningar som till exempel klimatförändringen för med sig.

– I Paris där jag bor har flera skolor tagit bort asfalten från skolgården och låtit plantera träd i stället. Det är ett exempel på hur man kan väcka elevernas engagemang för klimatet, och visa att var och en kan göra något konkret.

FRAMTIDENS PISA ÄR EN BALANSGÅNG MELLAN KONTINUITET OCH NYA METODER.

Samhällsutvecklingen ställer också krav på Pisaundersökningarna. Det är viktigt att kunna mäta trender över lång tid, samtidigt som den kunskap man mäter ska vara relevant i dagens värld.

– Trenderna är stabila, men ramverket utvecklas hela tiden. Pismätningarna balanserar konstant mellan att bibehålla en kontinuitet så att man kan jämföra olika åldersgrupper med varandra, samtidigt som de måste utvecklas för att mäta den kunskap som är relevant i dag, säger Francesca Borgonovi.

Sedan år 2015 utförs Pisaundersökningen primärt digitalt, vilket har gett möjligheter till mera interaktiva test.

– De digitala testen har exempelvis möjliggjort att vi kan mäta samarbetsförmåga. Utvecklingen av testen går hela tiden framåt. I juni i år kommer vi att presentera nya sätt att mäta kreativitet. ■

Artikeln har publicerats på Lärorikt, SFV:s webbplats för dig som är intresserad av pedagogik och lärande och som vill följa med vad som händer på fältet.

LÄRORIKT

En himlajord att älska

V isst sker mycket hemskt i världen. Inte minst för dem som är unga i denna tid klingar de bibliska orden ”mörker täcker jorden, töcken omger folken” med en profetisk klang. Ukraina, Gaza, klimatförändringen, trumpismens USA: överallt dessa hotbilder, dessa ödesmättade stämningar. Alex Garlands nya film *Civil war* formas till en dystopi om ett kommande inbördeskrig i världens mäktigaste land.

Att leva är ändå att söka hoppet. Själv har jag en metod som nästan alltid fungerar. Jag slår mig ner vid pianot och spelar Evert Taube. För några decennier sedan hade det gått inflation i Taube; hans mest kända visor framfördes i alla tänkbara sammanhang av mer eller mindre begåvade trubadurer. Med en så enorm popularitet följer lätt en ytlighet: det var inte så många lyssnare som insåg att bakom den taubeska skärgårdsromantiken gömde sig en lärd diktare med känsla för hela registret av mänskliga känslor. Rönnerdahl skuttar med ett skratt ur sin säng, Fritiof Andersson dansar genom livet, vi känner doft av lind och kaprifol, vi lever så länge skutan kan gå och hjärtat kan slå. Och vem har skrivit finare kärlekslyrik än Evert Taube? Havet skimrar när han går vid sin älskades sida, den underbara aftonen då ”dina lockar dolde mig för världen medan du dränkte alla mina sorger, älskling, i din första kyss”. Den tillbedda är som den ljuvaste musik: ”Natten skrider. Kärleken vaktar dig ömt och tyst”.

Alla som älskat känner igen sig.

Kanske man måste älska för att kunna hoppas?

Ofta återkommer jag till en av Taubes i dag mindre kända visor, *Himlajord*, som han skrev den 1 april 1937 ”stående med högra foten i Medelhavet och med den vänstra på Liguriens lejongula strand”. Som den borne kosmopolit han var lät han texten utspela sig i Queensland i Australien, där en svensk emigrant blickar upp mot rymden och ser ett fint stoft av livgivande jord falla från himlen, förd över havet från Sahara. ”Det faller jord. Jungfrulig jord från himlen i min hand”.

Visan har en fritt gungande rytm med Taubes omisskännliga prägel, nästan som en psalm. Den bosätter sig i mina sinnen, får det att bulta i ådrorna, en känsla av liv som det värsta samhälleliga kaos inte rår på. Långt senare skulle han återknyta till ordet ”himlajord” i ledmotivet till Tage Danielssons film *Äppelkriget* (1971), där man i en fantastisk sekvens kan se den gamle Evert och Monica Zetterlund dansa, ja nästan sväva, fram över svenska ängar. En hyllning till denna underbara jord som vi ärvde och gör vårt bästa för att förstöra.

Det finns få inslag av egentlig religion i Evert Taubes verk. Men varje ord, varje ton, bärs av en tro på det ursprungligt mänskliga. Där härskar en glädje som slår mörkrets makter på flykten. Vem annan kunde ha avslutat en text med orden: ”Se, här är den sköna sommaren som jag har lovat dig!”

Jag spelar alltid slutackordet med särskild kraft i anslaget. För i Evert Taubes sällskap vet jag att sommaren verkligen börjar och ljuset segrar.

Gustaf Widén

ÄR JOURNALIST OCH FÖRFATTARE

”

Där härskar en glädje som slår mörkrets makter på flykten.

FOTO: FRIDA LÖNNROOS

SFV finansierar banbrytande projekt för mer forskning i skolorna

Text Camilla Lindberg

I Finland är glappet mellan aktuell forskning och skolvärlden ännu stor och det är inte så lätt för lärare att börja doktorera samtidigt som de jobbar. Men nu ska det bli ändring på den saken. SFV stödjer ett nytt projekt vid Helsingfors universitet och hoppas på fler samarbeten mellan skolor och universitet. Allt enligt en europeisk modell.

Det finns en stor potential och kompetens ute på fältet. Nu gäller det bara för oss att fånga upp de lärare och rektorer som är intresserade av att vara med och sprida ny kunskap, säger universitetslektorn Solveig Cornér.

Det nya forskningsprojektet SkolForsk har flera målsättningar och en av dem är att hitta lärare och rektorer som är villiga att börja doktorera. I höst kör projektet vid Helsingfors universitet i gång på allvar, och det möjliggörs med hjälp av medel från SFV. Arbetet sker långsiktigt och efter tre år hoppas man att de första lärarna och rektorerna ska kunna inleda sina doktorandstudier.

– Det handlar om interventionsforskning där till exempel en hel skola,

Tankesättet med förhöjd kunskaps- och kompetensnivå har medvind just nu i det finländska samhället.

Solveig Cornér

FOTO: CHARLOTTA JÄRF

eller flera skolor i kommunen deltar i forskningen via den forskande läraren. Vi vill vara med och främja att skolorna och forskningen närmar sig varandra, allt enligt en modell som redan finns i övriga Europa, säger Niklas Wahlström från SFV.

I exempelvis Sverige är det vanligt med lärare som har en fot inne i skolvärlden och den andra i universitetsvärlden. Med andra ord använder man den egna skolan som en dynamisk plattform för forskningen, men samtidigt kan forskningen också vara en integrerad del av skolans övergripande utvecklingsarbete.

– På det här sättet blir skolan ett laboratorium för forskning och den tjänar samtidigt skolornas behov. SFV vill på det här sättet vara med och jobba för en

kollektiv kompetens där flera skolor samarbetar och har en tätare kontakt med universiteten, säger Niklas Wahlström.

IDENTIFIERING OCH KARTLÄGGNING. De som är delaktiga i projektet vid Helsingfors universitet är universitetslektorn Solveig Cornér som för tillfället utvecklar praktisknära forskning tillsammans med lärarutbildningens partnerskolor i huvudstadsregionen, samt Erika Löfström som är professor i pedagogik och har kopplingar till lärarutbildningen.

– Först och främst vill vi identifiera potentiella lärare och ledare ute på fältet som skulle vilja doktorera, säger Erika Löfström.

De är båda entusiastiska över det nya projektet och glada över att de beviljats pengar av SFV. I det initiala skedet handlar det om att börja identifiera och göra en kartläggning av var i samhället som Finlands svenskspråkiga doktorer i pedagogik befinner sig just nu.

– Vi kommer också att göra en enkät som är forskningsbaserad och genom den ta reda på de svenskspråkiga rektorernas och lärarnas vilja till och behov av kompetensutveckling. Genast när vi sammanställt de här resultaten vet vi mera, säger Solveig Cornér som leder projektet.

En av projektets målsättningar är att producera fler doktorer i pedagogik. Varför behövs de?

– Det är mycket viktigt att vi har doktorer ute i skolorna som kan driva på ett forskningsbaserat utvecklingsarbete, och gärna också bland rektorerna som leder utvecklingsarbetet på skolan, säger Erika Löfström.

Solveig Cornér inflikar med att säga att det här tankesättet med förhöjd kunskaps- och kompetensnivå har medvind just nu i det finländska samhället.

UNIVERSITETSLEKTORER MED SPECIAL-KOMPETENS ÄVEN I FRAMTIDEN. Niklas Wahlström säger att genom att stöda det här projektet är SFV med och tryggar att

Jag tror att det är många lärare som skulle vilja doktorera, men just nu finns det inte riktigt strukturer för det här.

Erika Löfström

FOTO: LINDA TAMMISTO

det också i framtiden finns universitetslektorer inom olika specialområden inom pedagogiken.

– Det handlar helt enkelt om att trygga tillväxten, men det är inte meningen att alla där ute ska bli doktorer. Det kan också uppstå andra viktiga mellanprodukter i form av vetenskapliga artiklar och förstås rent övergripande ett tätare samarbete mellan universiteten och skolorna.

I nuläget samarbetar Helsingfors universitets svenska lärarutbildning med tolv partnerskolor i fem kommuner i huvudstadsregionen.

DEN EGNA UNDERVISNINGEN MED I FORSKNINGEN. – I Finland har vi haft en tradition med speciella övningsskolor där lärarstuderande kan undervisa inom ramen för sin lärarpraktik och det har man inte på samma sätt i andra länder. Det samarbete som vårt universitet har med de kommunala skolorna påminner om den modell som finns i övriga Europa, säger Erika Löfström.

I Finland är det inte så lätt att börja forska samtidigt som man är yrkes-

verksam som lärare. Erika Löfström och Solveig Cornér är medvetna om att man oftast tvingas välja antingen eller. De berättar att det i andra länder, till exempel Sverige, är betydligt vanligare att man använder den egna undervisningen som plattform för sin forskning. Det finns också bättre möjligheter att ha flera arbetsgivare.

– Jag tror att det är många lärare som skulle vilja doktorera, men just nu finns det inte riktigt strukturer för det här. Vi hoppas att den här modellen vi nu utvecklar ska skapa sådana, säger Erika Löfström.

Hon ser inga hinder för att man doktorerar också när man hunnit bli lite äldre.

– Nej, ålder kan vara berikande och ge välbehövliga perspektiv som man inte har utan professionell erfarenhet.

Som grädde på moset lyfter Löfström fram ytterligare en fördel med att vi får in fler doktorer i våra finlandssvenska skolor.

– Läraryrket är alltså populärt, men jag tror att på sikt kan det här påverka läraryrkets attraktivitet i positiv riktning. ■

Med hjälp av Vännerna

SkolForsk

SFV:s mål: Hållbart ledarskap i utbildningsanstalterna.

Beviljat ändamål: Ledning av skolans pedagogiska verksamhet med hjälp av forskningsresultat och kollaborativt lärande.

Bidragmottagare: Helsingfors universitet.

Beviljat belopp: 40 000 euro

Tidsperiod: 04/24–06/25

Förväntat resultat: Stärkt intresse för forskning bland lärare och skolledare.

Ökat välbefinnande i skolvardagen

– nätverk och samarbete ger nya idéer

Text & Foto Sebastian Dahlström

Inspiration och kunskap – och en möjlighet att diskutera och dela erfarenheter. När deltagarna i nätverket Den välmående skolan samlas för en avslutande träff är temat skärmar och sociala medier.

– Vi har märkt att studerandena umgås med varandra på ett nytt sätt, man spelar kort eller diskuterar med varandra på rasterna, säger Petra Blomqvist, rektor i Ekenäs Gymnasium. Gymnasiet har gjort ett försök med skärmfria tisdagar – ett projekt som kommer att fortsätta även nästa läsår. Historieläraren Sture Lindholm intygar att studerandena är mera närvarande på lektionerna när de inte stirrar på en skärm.

Många unga anser att de använder för mycket tid framför en skärm. Forskning visar att de själva vill minska sin skärmtid. Det tycker jag är något vi lärare måste ta till oss.

Anna Henning är universitetslektor i socialpsykologi vid Svenska social- och kommunalhögskolan, och inspirationsföreläsare under den avslutande träffen inom nätverket Den välmående skolan.

Efter en stämningshöjande allsång under ledning av projektledaren Niklas

Wahlström, sektoransvarig för utbildning vid Svenska folkskolans vänner, har Anna Henning inlett sin föreläsning.

– Sociala medier är inte enbart negativa, men en del av innehållet som sprids kan vara rentav skadligt.

Som forskare lyfter Henning fram teorin om social jämförelse som presenterades av den amerikanske socialpsykologen Leon Festinger redan på 1950-talet. I dagens värld som starkt präglas av sociala medier är temat högaktuellt.

– Social jämförelse är oundviklig på sociala medier. Fast vi vet att det mesta som vi ser är idealiserade och konstruerade versioner av verkligheten är det ändå svårt att inte låta sig påverkas. Forskning visar att sociala medier kan leda till lägre självkänsla, påverka den egna kroppsuppfattningen och minska det subjektiva välmåendet.

DEN VÄLMÅENDE SKOLAN BLANDAR FÖRELÄSNINGAR OCH DISKUSSION.

I publiken sitter Herman Norrgrann, matematik- och fysiklärare i Katedralskolan i Åbo. Han är nöjd med nätverket Den välmående skolan, där representanter för 20 skolor har träffats varannan månad under två läsår.

– Konceptet med föreläsningar blandat med diskussion är mycket bra. Man får inspiration, och utbyter erfarenheter mellan skolorna. Det ger idéer som

Det bästa är nätverket med kolleger i andra skolor. Det har gett nya idéer som kommit till nytta när vi arbetat för välmående i skolvardagen.

Sture Lindholm

– Det var uppmuntrande att se hur många av dagens unga som är redo att minska sin mobilanvändning, säger Herman Norrgrann som representerar Katedralskolan i Åbo. Han syftar på färsk forskning som gästföreläsare Anna Henning vid Helsingfors universitet presenterat om ungas attityder mot sociala medier. – I stället för att bara gå ut med förbud kan vi samarbeta med eleverna för att minska elevernas mobilanvändning i skolan, säger Norrgrann. Till höger Fanny Lassus som undervisar i engelska i Tölö gymnasium i Helsingfors.

sedan diskuteras och kan införas i den egna skolan.

Fanny Lassus som undervisar i engelska i Tölö Gymnasium i Helsingfors säger att träffarna har varit inspirerande, och ämnesvalen relevanta.

– Projektets olika teman har bildat en bra helhet. Jag minns särskilt en temadag kring kontakten till hemmet, där föreningen Hem och skola var med. En målsättning inom Tölö gymnasium är att öka kontakten till hemmen, så den träffen var särskilt givande.

SKÄRMAR OCH SOCIALA MEDIER ÄR ETT HÖGAKTUELLT TEMA. Dagens tema, skärmar och sociala medier, känns särskilt relevant för Petra Blomqvist, rektor för Ekenäs gymnasium. Gymnasiet har under det gångna året arbetat för att minska mobilanvändningen i skolan, bland

Den välmående skolan har lyft fram många relevanta teman, och tillsammans har de bildat en bra helhet.

Fanny Lassus

annat genom att införa skärmfria tisdagar.

– Vi har sett att eleverna blir allt mera intresserade av att anteckna för hand och använda tryckta läromedel.

Både Petra Blomqvist och historieläraren Sture Lindholm är överens om att Den välmående skolan som helhet har varit ett lyckat projekt.

– Det bästa är nätverket med kolleger i

andra skolor. Det har gett nya idéer som kommit till nytta när vi arbetat för välmående i skolvardagen. Det är värdefullt, säger Sture Lindholm.

KORTA VIDEOER ÄR DE VÄRSTA. Vi återvänder till föreläsningssalen, där universitetslektor Anna Henning har fått sällskap på scenen av några gymnasieelever. Gemensamt för dem alla är att de aktivt försöker begränsa sin mobilanvändning i vardagen, och ungdomarna är överens om att särskilt videor i kortformat inverkar negativt på koncentrationsförmågan.

– Jag är speciellt irriterad på det så kallade short-formatet på TikTok som gör det möjligt att scrollera hur länge som helst, och få snabba dopaminkickar. Sociala medier stressar mig. Jag tänker klarare och känner mig lugnare de dagar

Panelen med gymnasieungdomar från Hangö gymnasium och Ekenäs gymnasium säger alla att de aktivt försöker minska sin skärmtid. Att ställa in telefonskärmen så att den är svartvit, att låsa in telefonen i en låda eller ställa in en timer för läsläsning och pauser är några av tipsen panelen kommer med. Från vänster: Frans Ekebon, Silva Andström, Maurus Blomqvist och Robbie Nylund.

jag inte använder telefonen så mycket, säger **Maurus Blomqvist** som är abiturient vid Ekenäs gymnasium.

Silva Andström som studerar vid Hangö gymnasium bekräftar att sociala medier, och telefonen i sig, kan leda till ett beroende.

– Att plocka fram telefonen kan vara ett sätt att ta sig ur en jobbig social situation då det blir lite tyst. Det gör jag själv ibland. För mig kan telefonen också innebära en trygghet och en paus från skolarbetet, som trots allt kan vara mera stressande än de sociala medierna, säger **Andström**.

NYTT SKOLÄMNE FÖR ATT MOTVERKA POPCORN-HJÄRNOR. – Jag är orolig för det som kallas "popcorn-hjärna", när man saknar tålamod för att ta till sig något längre än korta videosnuttar. Det största problemet med sociala medier är att vi inte längre kan ha tråkigt, säger **Robbie Nylund** som är abiturient vid Ekenäs gymnasium.

Maurus Blomqvist håller med. Det är när man har tråkigt som tankarna börjar

Anna Henning är universitetslektor i socialpsykologi vid Svenska social- och kommunalhögskolan säger att forskning bland unga tyder på att sociala medier sänker tröskeln för att mobba, och höjer gränsen för att ingripa mot mobbing.

löpa – och det är då man skapar egna uppfattningar om vad som är viktigt och vad man vill göra i livet.

– Om vi aldrig tillåter oss själva att ha tråkigt så kan man fråga vad det egentligen

är som styr våra liv. Är det algoritmerna på sociala medier som bildar våra åsikter?

Maurus Blomqvist är kritisk till att en del föräldrar inte begränsar sina barns skärmtid tillräckligt. Då faller en del av det ansvaret på skolan, anser han, och föreslår därför ett nytt skolämne: digital hälsa.

– Digital hälsa borde införas redan i lågstadiet. Målsättningen skulle vara att lära ut hur man undviker att bli fullständigt beroende av sociala medier och modern teknik.

Forskning visar att sociala medier kan leda till lägre självkänsla, påverka den egna kroppsuppfattningen och minska det subjektiva välmåendet.

Anna Henning

”
Välbefinnande i skolan handlar inte bara om att eleverna mår bra. Lika viktigt är att lärare och skolans ledning också trivs på jobbet.

Niklas Wahlström, sektoransvarig för utbildning inom SFV, är den som lett projektet Den välmående skolan. Han säger att han personligen genom träffarna kunnat uppehålla en kontakt till fältet. – Jag har lärt känna människor, och fått nya nätverk med kunnande jag kan ta vara på. Och god respons ger en känsla av det vi gör är meningsfullt.

Med välbefinnande som gemensam nämnare

När nätverket Den välmående skolan träffas för sista gången är det en nöjd projektledare som blickar tillbaka på de gångna åren. **Niklas Wahlström** planerar redan en fortsättning, eftersom feedbacken från deltagarna har varit god.

– Välbefinnande i skolan handlar inte bara om att eleverna mår bra. Lika viktigt är att lärare och skolans ledning också trivs på jobbet. Om personalen inte mår bra så gör eleverna inte det heller.

Det säger **Niklas Wahlström**, sektoransvarig för utbildning vid Svenska folkskolans vänner. Han har lett projektet Den välmående skolan, där representanter för flera skolor under flera års tid har träffats för att utbyta erfarenheter.

– Det handlar om ett långt samarbete. Deltagarna har hunnit processa och anpassa det vi talat om, och implementerat det i sina egna skolor. Skolutveckling kräver tid och kontinuerligt stöd för att positiva förändringar ska kunna slå rot.

DEN BÄSTA FORTBILDNINGEN JAG VARIT MED OM. Sammanlagt har representanter för 20 skolor under de senaste läsåren samlats för en gemensam seminariedag varannan månad. Varje träff har bjudit på en föreläsning, men också mycket tid för samtal. Tematiken har skiftat halvårsvis, och har handlat om allt från ledarskap i skolan till kommunikation och ungdomars roll i samhället.

– Den gemensamma nämnaren har varit välbefinnande. Allt har skett på frivillig basis, och några särskilda krav har inte ställts på deltagarna.

Niklas Wahlström säger att feedbacken har varit god.

– Många av deltagarna säger att det här är den bästa fortbildning de varit med om, även om "Den välmående skolan" inte är en fortbildning i traditionell bemärkelse. I stället för att bara lära ut ny kunskap har vi odlat en delakultur där vi lärt oss av varandra.

BÅDE ÖSTERBOTTEN OCH SVERIGE I KIKAREN. Efter avslutat projekt är det dags för utvärdering och att rikta blicken framåt. Den välmående skolan kommer att få en fortsättning där målsättningen är att utvidga nätverket av skolor.

– Vi planerar ett samarbete mellan skolor i Finland och i Sverige. Fortsättningsvis skulle grundprincipen handla om att utbyta erfarenheter kring välbefinnande i skolan.

Planer på att utvidga konceptet till Österbotten finns också. Två av de 20 skolor som deltagit i den senaste omgången av Den välmående skolan är österbottniska. **Niklas Wahlström** säger att han är imponerad av att de tagit sig tid att resa till träffarna i Helsingfors.

– Det har varit tal om att föra samma koncept till Österbotten. Jag tror inte att vi skulle ha svårigheter att hitta fler skolor i Österbotten som skulle vilja vara med. ■

Från svårt till smart

DIGITALA HJÄLPMEDEL

underlättar vardagen för personer med synnedsättning

Gör så mycket som möjligt digitalt. Och var inte rädd för tekniken, utan låt den i stället hjälpa dig i vardagen. De råden ger erfarenhetsexperten Fredrik Lindgren när det handlar om synnedsättningar och digitala hjälpmedel.

Text & Foto Sonja Finholm

Fredrik Lindgren tar fram sin telefon och scollar snabbt genom apparna. Han har en medfödd synskada, men så pass mycket ledsyn kvar att han kan urskilja ikonerna på skärmen. När han öppnar Facebook aktiverar han samtidigt telefonens röstläge som läser upp de texter han markerar.

– För mig som synskadad betyder smarttelefonen allt. Den är mitt överlägset viktigaste hjälpmedel, säger han.

Telefonen, olika appar och röststyrning är i fokus när Förbundet Finlands Svenska Synskadade ordnar en IT-kurs för personer med synnedsättning. Under två dagar får deltagarna lära sig allt från att ställa in textstorleken på skärmen till att ladda ner nyttiga appar och aktivera telefonens eller läsplattans inbyggda röststyrning. Fredrik Lindgren deltar i egenskap av erfarenhetsexpert, medan förbundets IT-ansvarige **Andreas Höglund** och IT-läraren **Tom Lillas** ansvarar för kursinnehållet.

Gunilla Vuori behöver ett starkt förstoringsglas för att kunna se vad som står på telefonens skärm eller läsa en text.

I takt med att samhället blir allt mer digitalt flyttar mer och mer in i våra telefoner. Olika appar som för seende är en bonus som underlättar vardagen, kan vara helt avgörande för en som har en synnedsättning.

– Jag använder min telefon dygnet runt, från att den väcker mig på morgonen och berättar de viktigaste nyheterna till att hjälpa mig hitta rätt tåg på väg till jobbet, säger Fredrik Lindgren.

Men alla är inte så teknikintresserade som han. Medelåldern bland personer med synnedsättning är hög och många är ovana med ny teknik. För andra handlar det om att livet förändrats nästan över en natt. När Esbobon **Gunilla Vuori** berättar om sin synresa har hon svårt att hålla tårarna tillbaka.

– På två månader gick jag från en helt vanlig seende person till att vara nästan helt blind. Mitt liv har förändrats totalt, säger hon.

En enkel sak som att kolla mejl har plötsligt blivit en stor utmaning. Runt hennes hals hänger en så kallad OrCam

Kursdeltagaren Mikael Granlund och synrådgivare Elin Sundström hjälps åt att fylla i en blankett.

Read, en liten apparat som omvandlar skriven text till ljud, och i handen har hon ett av de starkaste förstoringsglasen som finns att fås. Men ändå har hon svårt att se vad som visas på telefonens skärm.

– Via mitt tidigare jobb som lärare och rektor är jag van med datorer och är den som skött allt sånt hemma hos oss. Nu kan jag inte längre göra någonting alls och min man är tyvärr ännu inte så insatt i datatekniken. Det här leder till att vi båda blir upprörda.

Medan Gunilla håller på att lära sig att använda olika hjälpmedel är **Benita Kivimäki** från Terjärv redan van med att allt inte går lika enkelt som förr. Hennes synutmaning bottenar i diabetes och det som finns kvar liknar hon vid en spetsgardin där vissa små punkter syns tydligt mellan hålen, medan resten är suddigt. Benita Kivimäki är aktiv både inom föreningslivet och i välfärdsrådets råd för personer med funktionsnedsättning,

Andreas Höglund hjälper Ingvor Simonen med telefonens inställningar.

och behöver sina skärmar både för privata saker och för att kunna läsa protokoll och föredragningslistor. Hon använder redan röststyrning, men är ute efter tips som kan underlätta rutinerna.

– Det blir allt jobbigare för mig att läsa på skärm, så jag behöver tips på alternativa sätt att hantera informationen. Det där med olika appar där man kan beställa resor låter också intressant, säger Benita, som just nu planerar en resa till Danmark.

Tanken med kursen är att ge deltagarna konkreta verktyg som hjälper dem i vardagen, men också att motverka ett digitalt utanförskap.

– Vår roll är att följa med i tiden och att förse våra medlemmar med de hjälpmedel och den kunskap som behövs för att klara sig i samhället. Bland våra medlemmar finns just nu ett stort behov och intresse av att lära sig ny teknik, säger förbundets synrådgivare **Elin Sundström**.

I många sammanhang är en person med en synnedsättning beroende av andra, men genom att ta till sig ny teknik kan man skapa rutiner för att i vissa sammanhang klara sig helt på egen hand – som Fredrik Lindgren.

– I många fall där jag tidigare behövde en assistent klarar jag nu mig själv. Det här är i första hand en personlig milstolpe, men det handlar också om att spara samhällets resurser. Tidigare →

Andreas Höglund hjälper Benita Kivimäki att ändra telefoninställningarna så att de passar henne.

Erfarenhetstalare Fredrik Lindgren är projektarbetare på FSS och föreläser om hur IT hjälper honom i vardagen.

IT-lärare Tom Lillas hjälper Jan-Peter Backman med telefonen.

Synrådgivare Peter Koskinen hjälper Gunilla Vuori att fylla i en blankett.

Ingvor Simonen och Leif Nybohm är på kurs för att lära sig mer om digitala hjälpmedel.

behövde jag en stor väska för att få med mig alla dyra hjälpmedel, men nu räcker det med telefonen. Jag anser att en smarttelefon eller en surfplatta borde räknas som ett hjälpmedel. Här har vi från förbundets sida en viktig sak att arbeta för i vårt påverkansarbete.

Medan Fredrik Lindgren pratar har deltagarna plockat fram sina egna telefoner. Förutom goda råd och konkreta tips får de också personlig handledning och hjälp med det just de behöver i sin egen vardag.

Med hjälp av Tom Lillas får Gunilla Vuori äntligen röststyrningen att fungera.

– Jag har redan lärt mig jättemycket, säger hon.

Både Fredrik Lindgren och Andreas Höglund talar varmt för olika appar. Med en app är det svårare att göra fel. På en webbsida kan man lätt klicka snett och komma vidare till fel sida, medan en app inte leder dig någon annanstans.

En smarttelefon har många inställningar och funktioner som underlättar för personer med synnedsättning.

– Om du till exempel använder din bankapp för att betala räkningar vet du att du alltid är på rätt ställe. Det tar bort ett stort orosmoment, säger Andreas Höglund.

Appar fungerar också bra för att ställa in olika dagliga rutiner, till exempel att väckarklockan alltid ska ringa en viss tid på torsdagar. Ett annat bra tips när synen sviker är att använda telefonens

röststyrning. Men Andreas Höglund påpekar att det i början lätt kan bli för mycket med alla intryck och en röst som räknar upp precis allt på skärmen. Han rekommenderar därför att man tar det stegvis och använder röststyrningen parallellt med att förstora texten.

– Röststyrningen ändrar dessutom helt hur du ska navigera på en telefon. För att scrola nedåt behöver du till exempel använda tre fingrar, säger han.

Innan kursen är slut lyfter Fredrik Lindgren fram ännu en fördel med den nya digitala tekniken. Det senaste han fått testa är digitala AI-glasögon och framtiden känns spännande, men även vanliga telefonfunktioner betyder mycket:

– Som synskadad kan man ofta känna sig ensam, men med hjälp av telefonens röststyrning kan jag chatta med mina vänner via WhatsApp eller Facebook – precis som alla andra. ■

”
Som synskadad kan man ofta känna sig ensam, men med hjälp av telefonens röststyrning kan jag chatta med mina vänner via WhatsApp eller Facebook – precis som alla andra.

Fredrik Lindgren

Fredrik Lindgrens tips på användbara appar för personer med synnedsättning

- **Yle Arenan** – Missade du ditt favoritprogram? Här kan du lyssna när du vill. Bra app att öva på, här kan man inte göra något farligt utan det är bara att klicka och utforska så mycket man hinner.
- **VR** – Väldigt tillgänglig och smidig app. Med ett enkelt klick bokar du biljett både åt dig själv och din ledsagare.
- **Move It** – Bra app för att ta sig fram i lokaltrafiken. Den skannar omgivningen och ger en ljudsignal när rätt buss kommer eller när man ska stiga av.
- **Be My Eyes** – En app som hjälper dig att tolka omgivningen. Ta en bild med hjälp av appen så berättar den vad den ser.
- **Seeing AI** – App som läser dokument och förvandlar text till tal.
- **Synsimulator** – Seende kan ha svårt att föreställa sig olika synskador. Med den här appen kan man på ett väldigt realistiskt sätt se hur olika diagnoser påverkar synen.

Kom ihåg: Vänta gärna lite innan du laddar ner en ny uppdatering till en app, tillgängligheten brukar ofta fixas först i en senare uppdatering.

Appen Synsimulator visar hur olika ögonsjukdomar påverkar synen.

Med TalkBack eller röstassistenten kan du styra enheten utan att använda ögonen.

Läspennan OrCam Read förvandlar text till tal.

Skärmpenna kan underlätta att hitta rätt.

Är citat tecken på bildning?

Som ung präst besökte jag en nittioårig kvinna på bäddavdelningen. Hon hade förlorat synen, och bad att vi skulle sjunga en psalm som var nästan helt obekant för mig. Efter tre verser försökte jag sluta, men hon sjöng igenom alla åtta verserna ur minnet. Hon hade inom sig ett ymnighetshorn, som gav henne tröst och kraft i sjukdom och ensamhet.

Förmågan att i olika situationer hitta lämpliga citat ur romaner, dikter eller filosofiska verk kan ses som en mätare på bildning. Med hjälp av dylika textfragment kan man tolka en situation, klä en erfarenhet i ord, och upptäcka något djupt allmänmänskligt i det partikulära. Ett sådant kulturarv förmedlar i bästa fall levnadsvisdom och värderingar som kan tillämpas i olika livssituationer.

Som ung doktorand kände jag mig obildad då jag lyssnade på äldre forskare som på seminarierna till synes obekymrat bollade idéer hämtade från olika teologer och filosofer. Så småningom insåg jag att detta, förutom tecken på lärdom, även var ett maktspel, där man markerade sin status i forskningsgemenskapen.

Citat och referenser har ofta funktionen av att bekräfta och förstärka en gruppidentitet. I vår egen familj utgör referenser till exempel Muminböcker, Star Wars och Sagan om Ringen en självklar del av vår munhuggning både när vi träffas och när vi håller kontakt via olika chatt-kanaler: ”Gogo – var är min gröt?”; ”Hur kan mitt barn vara så dumt?”; ”I AM your father”; ”You shall not pass!!” För utomstående kan dessa citat framstå som pinsamma och nördiga, för oss hör de till vår gemensamma livshistoria.

Här aktualiseras igen citatens ambivalenta funktion att både kunna stärka en identitet och markera gränser mot dem som inte förstår allusionerna. Få saker är så frustrerande som att försöka delta i en diskussion där man inte har läst böckerna eller sett filmerna som de andra runt bordet anspelar på – och skrattar åt.

Hur kunde den bildning se ut som ger oss frimodighet att ösa ur litterära och populärkulturella källor, utan att det leder till exkludering av andra? Jag tror den börjar med nyfikenhet inför de referenser som andra bär med sig, och fördjupas genom insikten om att de referenser vi själva älskar inte nödvändigtvis är bättre eller värdefullare än andras. Genom att vid behov förklara de referenser som vi associerar till bjuder vi in andra att bidra med sina egna reflektioner. Poängen är inte att mekaniskt upprepa vissa fraser, utan att tillsammans upptäcka hur orden kan få en ny och rikare innebörd i en ny kontext.

Björn Vikström

PROFESSOR VID ÅBO AKADEMI,
TIDIGARE BISKOP I BORGÅ

För utomstående kan dessa citat framstå som pinsamma och nördiga, för oss hör de till vår gemensamma livshistoria.

Andreas Höglunds telefontips för personer med synnedsättning

- **Lås skärmen** i ett visst läge så undviker du att den svänger av och an.
- **Skapa egna kommandon** för olika funktioner, till exempel att ficklampan tänds om du ritar ett V på skärmen.
- **Ställ in det så kallade seniorläget**, enkelt läge, så blir både texter och ikoner större.
- **Aktivera röststyrningen** (VoiceOver på iOS och TalkBack på Android).
- **Rensa telefonen** och ta bort alla onödiga appar och funktioner, så blir det lättare att navigera.
- **Justera färgerna på skärmen** enligt vad som passar just dig (svartvitt läge, ljus text på mörk bakgrund eller tvärtom).
- **Ha samma märke och modell** som dina anhöriga, det underlättar när de ska hjälpa dig.

Med hjälp av
Vännerna

IT-kurs och -informationstillfällen för personer med synnedsättning

SFV:s mål: Att främja digital inkludering och medverkan.

Beviljat ändamål: IT kurs för personer med synnedsättning och IT informationstillfällen.

Bidragmottagare: Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf.

Beviljat belopp: 15 000 euro

Tidsperiod: 1.1.2024–31.12.2024

Förväntat resultat: Dagens digitala och visuella samhälle medför stora utmaningar för personer med synnedsättning. Med hjälp av IT-utbildning får personer med synnedsättning stöd i anpassningsprocessen. Efter utbildningen känner man sig mer digitalt delaktig och självständig.

Carl Alm och Dan Henriksson. FOTO: KLOCKRIKETEATERN

Välkommen på Nobelfest!

Text *Sonja Finholm*

I höst utlovas Nobelfest på scenen när Klockriketeatern och SFV bjuder in till ett helt nytt koncept med samtal kring prisbelönta författare. Kom och se vad som händer när bland andra Selma Lagerlöf och Annie Ernaux tolkas och inspirerar till nya texter.

Klockriketeaterns chef **Dan Henriksson** är ivrig när han berättar om det nya konceptet. Fem utvalda Nobelpristagare ska tolkas av tio nutida skribenter, och dessutom utlovas ett samtal med inbjudna gäster. Han förväntar sig ett underhållande, men också tankeväckande möte. Och gärna en eller flera kulturkrockar.

– Nobelpriset i sig garanterar kvaliteten, men jag har också stora förväntningar på de nya tolkningarna. Formen är fri, vi har

efterlyst allt från kommenterande texter till poesi eller essäer, men max femton minuter långa.

Konceptet med läsning av texter utan traditionell iscensättning är i sig inget nytt för ensemblen. Sedan förra hösten tolkar man **Jon Fosses** text *Jag är vinden*, och publiken har enligt Dan Henriksson älskat det. Nu går man ett steg längre och bjuder även in till litterära kommentarer. Idén kommer ursprungligen från den amerikanska orkestern The Crossing som lät nutida kompositörer tolka klassiska

verk. Inspirerad av detta landade Klockriketeatern i att välja Nobelpristagare som tema.

– Ju mer jag tänker på desto mer självklart är mönstret. Vi har en stark litterär tradition av att lyfta Nobeltexter i olika former, till och med vårt namn är ju inspirerat av en Nobelförfattare, nämligen **Harry Martinsons** roman *Vägen till Klockrike*, säger Dan Henriksson.

Under våren har hugade kvinnliga och ickebinära skribenter fått lämna in förslag till tolkningar av de fem Nobelpristagarna,

och av de 49 inskickade bidragen ska två per föreställning väljas ut. Varje fest kommer också att gästas av inbjudna experter som är redo att ge bakgrund och analysera kvällens ämne – och det är här bildningsperspektivet kommer in. Till exempel **Svetlana Aleksijevitjs** texter kommer att diskuteras av någon som kan kommentera läget ur ett sovjetiskt eller belarusiskt perspektiv, medan **Toni Morrison** sannolikt leder in samtalet mot en afroamerikansk kontext.

Ann-Karin Öhman, sektoransvarig på SFV, säger att hon och hennes kollegor genast var med på noterna när de hörde om idén.

– Nobelkonceptet passar bra som en del av Temaåret för bildning, som pågår hela 2024. Tanken med temaåret är att lyfta fram olika aspekter av bildning, och här får vi in klassisk litteratur i kombination med nyskapat material och aktuella samtal på scenen.

Vi tänker att det här är ett koncept som tilltalar en bred publik. Litteraturintresserade förstås, men också den som har ett samhällsintresse överlag.

Anna-Karin Öhman
FOTO: RABBE SANDELIN

Hon hoppas att samtalen ska leda in på en bredare samhällsdiskussion och aktuella frågeställningar.

– Vi tänker att det här är ett koncept som tilltalar en bred publik. Litteraturintresserade förstås, men också den som har ett samhällsintresse överlag. Gärna vill vi också nå en yngre publik, säger hon.

Även **Dan Henriksson** hoppas att de nyskrivna texterna ska överraska och leda till nya insikter. Hemligheten med läsning på scenen är att föreställningen lämnar stort utrymme för publikens fantasi – du har författarens intention och en röst, men resten får du själv fylla i.

Just nu pågår urvalsprocessen av de inskickade bidragen och den första Nobelfesten hålls i oktober. Sedan bjuds det på en ny författare i månaden. **Dan Henriksson** har också en förhoppning om att detta bara är början.

– Det finns 120 Nobelpristagare, så om vi vill kan vi hålla på ganska länge. ■

Selma Lagerlöf
FOTO: WIKIPEDIA

Toni Morrison
WIKIPEDIA / JOHN MATHEW SMITH

Herta Müller
THE NOBEL FOUNDATION / U. MONTAN

Svetlana Aleksijevitj
NOBEL PRIZE OUTREACH AB / A. MAHMOUD

Svetlana Aleksijevitj
NOBEL PRIZE OUTREACH / STEFAN BLADH

Nobelfesten

- **Vad:** Fem scenföreställningar som bjuder på litteratur, klassisk bildning och kulturkrockar. Varje kväll står en Nobelpristagare och två inbjudna skribenter med varsin text i fokus.
- **När:** Hösten 2024 – våren 2025
- **Var:** SFV-huset G18 i Helsingfors.
- **Vem:** Arrangeras av Klockriketeatern i samarbete med SFV.
- **Målgrupp:** Alla som är intresserade av litteratur, scenkonst och samhällsdebatt.

Prisbelönta författare

- Nobelpriset i litteratur delades ut första gången 1901 och har sedan dess tilldelats sammanlagt 120 författare. Endast 17 av dessa är kvinnor och projektet Nobel-festen har valt att lyfta fram fem av dem:
- **Selma Lagerlöf** (1909) – på grund av den ädla idealitet, den fantasiens rikedom och den framställningens självfullhet, som präglar hennes diktning.
  - **Toni Morrison** (1993) – som genom en romankonst präglad av visionär kraft och poetisk pregnans levandegör en väsentlig sida av amerikansk verklighet.

- **Herta Müller** (2009) – som med poesins förtätning och prosans saklighet tecknar hemlöshetens landskap.
- **Svetlana Aleksijevitj** (2015) – för hennes mångstämmiga verk, ett monument över lidande och mod i vår tid.
- **Annie Ernaux** (2022) – för det mod och den kliniska skärpa varmed hon avtäcker det personliga minnets rötter, främlingskap och kollektiva ramar.

Kuva: UROBUROS/PIXABAY

Text Tove Fagerholm

GRÄNSÖVERSKRIDANDE ORDMAGIKER

Olga Tokarczuk

Nobelpriset i litteratur 2018 tilldelas den polska författaren Olga Tokarczuk för en berättarkonst som med encyklopedisk lust beskriver gränsöverskridandet som livsform.

Olga Tokarczuk är fascinerad av kartor och gränser, av förflyttningar och fördrivningar nära knutna till hennes uppväxtmiljö i västra Polen en bit från den tjeckiska gränsen. Polens gränser har alltid varit rörliga.

Tokarczuk är en författare vars myllrande mikrokosmos blir till en spegel av makrokosmos, en hel värld översatt i ord. Platserna hon beskriver ligger i världsalltets mitt. Olika kulturer möts och flätas samman i hennes litterära trakter. Hon övergår från att beskriva gränsens

landskap till att undersöka gränsöverskridande gestalter. Så lyckas hon fånga vår egen tids rastlöshet och febrila puls. Hon känns ständigt aktuell. Hon överraskar hela tiden med nya perspektiv. Hennes magiska fabuleringskonst i kombination med hög estetisk och etisk medvetenhet gör henne till en av vår tids största nobelpristagare.

Utan att moralisera verkar Olga Tokarczuk som nationens samvete. I direktsänd TV har hon uppmanat polackerna att göra upp med sin historia. ”Vi har varit slavägare och vi har mördat judar,” sa hon. Det uppväckte polska nationalisternas

vrede. Hon har utsatts för dödshot och hatiska kommentarer. Romanen *Jakobsböckerna* blev föremål för häftiga och infekterade debatter om historieskrivning och nationalism i den polska offentligheten.

Nu är Olga Tokarczuk aktuell med en ny roman, som vanligt genreöverskridande.

SANATORIEPROSA FRÅN ETT SVUNNET CENTRALEUROPA, BILDNINGSROMAN, GOTISK DETEKTIVHISTORIA:

Empusion – Naturläkande skräck. Thomas Manns bildnings-epos *Bergtagen* kom ut 1924. Vi kan fira 100-årsjubilet genom att läsa Olga Tokarczucs *Bergtagen* parafras *Empusion* (i Jan Henrik Swahns briljanta översättning 2023).

Romantiteln *Empusion* är en sammanflätning av Aristofanes *Empusa*, ett kvinnligt mytologiskt väsen som lockar män i döden och Platons *Symposium*, en dialog om manlighet och kärlekens väsen.

Romanen tillkom under pandemin, men andnöd och host-attacker betyder inte covid utan tuberkulos. Det är november 1913. Platsen är Göbensdorf i Niederschlesien (numera Sokotowsko i Polen).

Kurorten ligger 570 meter över havet. Där trivs inte tuberkelbakterier och luften är så syrerik att varje andetag är läkande.

Tokarczuk säger att Tove Jansson ständigt ger henne inspiration, men Mumindalen känns långt borta i denna roman. Platsen verkar hotfull, olycksbådande, här anas krafter bortom mänsklig kontroll. När kvällssolen får bergstopparna att gnistra ligger dalen i djup skugga. Ljuset når inte ner till mossan och spindelväven i den väldiga rostbruna skogen. Ur en underjordisk sjö stiger en böljande dimma.

Romanens enda kvinna, sjuksköterskan Sydonia är inte heller någon Muminmamma. Hennes stora gula tänder samspelar koloristiskt med det slitna fickuret i gulddoublé och sanatoriets regelverk följer hon med en hemulliknande hängivenhet.

Den unge ingenjören Mieczyslaw Wojnicz kommer till Göbensdorf för att bota sin tuberkulos. Han tar in på ett pensionat för herrar. Herrarna sitter om kvällarna och kurerar sig med alkoholdrycken Schwärmeri. De spelar schack och diskuterar politik och annat viktigt. Ofta halkar samtalen in på kvinnans underlägsenhet.

De tvärsäkra misogynna kommentarerna som oavbrutet strömmar ut ur de borttynande kurgästernas munnar är direkta citat av välkända män genom historien och Thomas Mann är självfallet väl representerad. Tokarczuk bifogar med en humoristisk blinkning i efterordet en förteckning över varifrån hon tagit citaten.

Genom hela berättelsens svävar ett ständigt närvarande ”vi”. Som osynliga svampsporer tränger detta vi in överallt, ser allt, vet och förstår mer än berättaren.

Naturens kvinnliga krafter tar hämnd på misogynna män. Alla berättartrådar löper samman i en deliriskt vild final där Empusa väljer sina offer i novemberdimman. Och ja, Mieczyslaw Wojnicz kommer att leva ett långt och omväxlande liv botad från tuberkulosen.

Empusion är mer än ett gotiskt lustmord på *Bergtagen*. En allvarlig varning döljer sig bakom Tokarczucs ordmagi: Bakom sanningen ligger våldet på lur. Det är ett viktigt budskap i en värld med en förkärlek för enkla sanningar och högerpopulism.

COLLAGE AV SKRÖNOR, DRÖMMAR, MINNEN:

Daghus, natthus. Huset där berättandet tar sin början finns i en liten by nära Nowa Ruda i sydvästra Polen. Den vränga perukmakaren Marta fungerar som vägvisare bland traktens skrönor men kan också förmedla recept på flugsvampstårta.

Drömmarna finner bokens jagperson på internet. Varje dag hittar författarjaget massor av nedskrivna drömmar. Finns det ett mönster? Är det något som förenar drömmare från hela världen? Tänk om någon förde statistik!

Med sin magiska ordkonst lyckas Tokarczuk förena den lilla byn i världens utkant med hela människosläktets väv av drömmar.

NOVELLSAMLING:

Spel på många små trummor. I titelnovellen uppsöker en nyinflyttad kvinna en grupp trumspelande udda existenser i en husvagnspark för att bryta mot den enahanda vardagen. Motståndslöst glider hon in och ut ur olika identiteter: partytjej, hemlös kvinna, ung kille, utländsk affärsman... Så uppstår en kör av egensinniga röster. Människorna speglar sig i varandra i ständig växelverkan när de möts.

Novellerna befolkas av människor som känns levande och sanna både i sin godhet och i sin illvilja. De är ibland absurda men fullt igenkännliga. Sist och slutligen handlar det kanske både om att förlora och att hitta sig själv.

Språket flödar enkelt och luftigt. Taktfast och i högt tempo spelar Tokarczuk på sitt trumset som en schaman som färdas genom tid och rum.

RESEDAGBOK, ESSÄROMAN, HOPPLÄTADE BERÄTTELSE:

Löparna. Titeln syftar på en gammaltysk gnostisk sekt som försvarade sin mänsklighet genom att ständigt vara på flykt och alltid vara redo för uppbrott. En hemlös sektmedlem i Moskva säger:

”Rör på dig, sitt inte still. Välsignad den som är stadd i rörelse.”
Vattnet i floden Oder symboliserar detta liv lika väl som den rörliga tungan som formar det egensinna språket i levande samtal.

Persongalleriet i *Löparna* är myllrande, händelserna otaliga och utspelar sig i ett tidsspänn från 1600-talet fram till vår egen tid. En ung holländare blir expert på att konservera kroppsdelar när han tvingas amputera sitt ben, tsar Peter köper kroppsdelarna till sitt kuriosakabinett, Frederic Chopins balsamerade hjärta smugglas till Polen av hans syster. En kvinna reser till sin dödssjuka ungdomsälskade för att hjälpa honom att dö, en hustru och en liten son försvinner spårlöst på en ö under en semester för att sedan utan att ge några förklaringar dyka upp igen. Texterna blir en resa i tid och rum.

”Den som slår sig till ro förstenas,” säger Tokarczuk. Själv har hon rört på sig en hel del. Hon har bott en tid i Taiwan, Malaysia och Nya Zeeland. Hon växte upp i Sulechów, studerade psykologi i Warszawa, flyttade till Nova Ruda och är numera bosatt i Wrocław och undervisar på universitetet i Opole och Jagellonska universitetet i Kraków.

Man Booker International Prize 2018 tillföll romanen *Löparna*.

ABSURD KRIMINALGÅTA MED MILJÖ- OCH DJURRÄTTSTENDENSER:

Styr din plog över de dödas ben. Titeln är ett Blake-citat. Romanens huvudperson Janina Duszenko ägnar sig åt att översätta William Blake. För övrigt studerar den drygt sextioåriga damen astrologi och ser efter välbärgade Warszawabors fritidshus i den lilla byn nära tjeckiska gränsen. När jägaren Storfot hittas död och polisen velar utan spår tar Janinana hand om utredningen eftersom hon tycker sig kunna tyda spåren.

Hon är dock ingen skarpsinnig och behärskad miss Marple. Ofta drabbas hon av vredesutbrott och det är tydligt att hon föredrar hjortar och vildsvin framom människor. I synnerhet hatar hon jägare.

Polisen avfärdar Janinas ursinniga anklagelser men det är inte utan att en misstanke väcks.

Det sker fem mord. Alla offer har koppling till traktens jaktsällskap och spåren pekar mot att det skulle vara djuren som tagit ut sin hämnd på jägarna. Ett offer har faktiskt en rådjursklöv nedstucken i halsen.

När Olga Tokarczuk tar sig för att skriva en kriminalroman bryter hon mot konventionella deckarregler och upplösningen är inte vad man hade väntat sig. Hon säger att romanen egentligen handlar om vad är meningen med våra moderna liv.

Jag tycker att denna sagoliktande thriller säger något väsentligt om världens obegriplighet och människans övergivenhet.

Olga Tokarczuk. FOTO: JACEK KOŁODZIEJSKI

Romanen ligger till grund för filmen *Pokot (Villebråd)* som belönades med en Silverbjörn på filmfestivalen i Berlin 2017.

MAGNUM OPUS, HISTORISK ROMAN, FANTASIFULL KRÖNIKA: *Jakobsböckerna* eller den väldiga färden över sju gränser, fem språk och tre stora religioner, de små ej att förglömma ...

Det är ett idé- och mentalitetshistoriskt dokument på 1057 sidor.

Denna myllrande krönika bygger på fakta men tar sig friskt in på sidospår och utnyttjar romanens frihet och skrönans yvighet vid skildringen av ett förflutet som man inte gärna vill kännas vid i Polen: hur den judiska sekten frankismen förföljdes och drabbades av plundring, våld och död. Lika lite vill man höra talas om den allmänt utbredda antisemitismen.

Romanens centralgestalt är den märkliga 1700-talsmystikern och sekteristen Jakob Frank (1726–1791). Han hävdade att han var reinkarnationen av den turkiska rabbinen Sabbatai Zvi, som påstod sig vara Messias och till

råga på detta konverterade till islam. Frank beskrivs av en rad personer men förblir en gåtfull främling, en karismatisk mystiker, rebell, manipulatör och svindlare.

Berättelsen rör sig över ett vidsträckt område med Podonien, en del av nuvarande Ukraina, i centrum.

Jakobs ödmjuka och trogna följeslagare Nachmann försöker dokumentera mästarens liv. Han bevarar sin tillit och beundran vilka hisnande sanningar som än kommer uppdragas.

Prästen Benedykt Chmiedowski iakttar nyktert Franks framfart samtidigt som han försöker samla världens vetande i en encyklopedi. Han är en historiens uttolkare, ständigt i samtal med sina föregångare i det förflutna. Kanske är han också något av Tokarczucs alter ego.

Över hela den myllrande, övernaturliga, färgstarka och skrämmande världen svävar Jakob Franks mormor Jenta som ser allt. Hon har svult en helig papperslapp och blivit odödlig. Hon bevittnar inte bara Jakob Franks historia utan också de europeiska judarnas öde. När Olga Tokarczuk författar sitt mästerepos står Jenta intill datorn och viskar vad hon sett.

Vad är det som skänker denna roman en så magisk lyster?

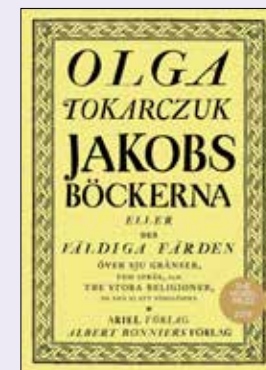
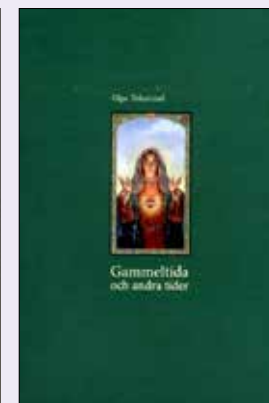
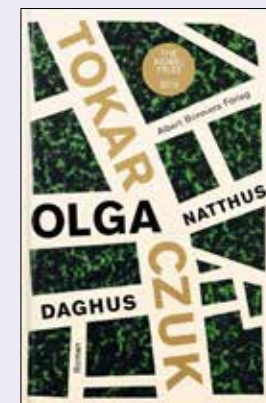
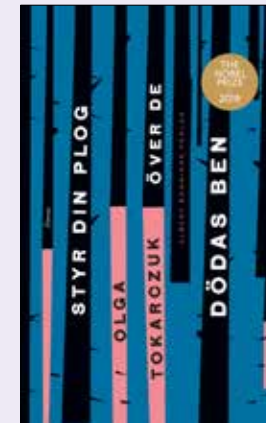
En polyfonisk struktur och ständiga perspektivbyten, en myllrande och detaljtrogen person- och miljöskildring, en enastående förmåga att fånga platsernas atmosfär, allt detta gör boken till en enastående läsupplevelse.

I Jakobsböckernas långa titel har Olga Tokarczuk formulerat sitt ärende till sina läsare:

För Kloka till stöd för Minnet, för Patrioter till Besinning. Lekmän till Studium, Melankoliker till Förströelse. ■

Olga Tokarczuk på svenska

- *Spel på många små trummor* 2002/2018
- *Jakobsböckerna* 2015
- *Björnens ögonblick* Essäer 2019
- *Daghus, natthus* 2005/2016
- *Gammeltida och andra tider* 2006
- *Styr din plog över de dödas ben* 2010
- *Löparna* 2009/2016
- *Empusion* 2023

SFV:s pris, medaljer och vistelsestipender 2024

PÄR STENBÄCK, ELLIPS FÖRLAG OCH TIINA LYMI

fick SFV:s stora pris

Den 23 april uppmärksammade SFV insatser för utbildningen, kulturen och fria bildningen på svenska i Finland. Vi delade ut utmärkelserna under vår- och utdelningsfesten i SFV-huset G18 i Helsingfors. Läs motiveringarna på www.sfv.fi/2024.

Text Christine Skogman ~ Foto: Jani Laukkanen (om inte annat nämns)

FOTO: PIA PETTERSSON

Pär Stenbäck
FOTO: TAGE RÖNNQVIST

Ellips förlag
FOTO: JANI LAUKKANEN

Tiina Lymi
FOTO: TAGE RÖNNQVIST

FOLKBILDNINGSPRISET. Pär Stenbäcks långvariga publicistiska verksamhet som skribent, recensent och talare i såväl Finland som utanför landets gränser är en genomgripande folkbildande insats av största betydelse. Som författare och fri skribent har han skrivit hundratals kolumner i aktuella ämnen, och därtill flera böcker. En omfattande yrkesgärning som samhällsbyggare, lagstiftare och politiker i hemlandet samt som organisationsledare och medlare på internationella arenor låter sig anas: perspektiven är den vise statsmannens, integriteten orubblig, analyserna klarsynta och brännande relevanta. Bredden imponerar, och omspannar bland annat utrikes- och världspolitik, utbildnings- och minoritetsfrågor, kultur och det svenska språket i Finland.

Stenbäck har genom hela 2000-talet enträget och engagerat fortsatt att utmärka sig som uppdaterad opinionsbildare och utmärkt folkbildare genom sina synnerligen skarpsynta och balanserade inlägg i samhällsdebatten. I Pär Stenbäck har demokratin en värtalig förkämpe och outtröttlig talesman.

Folkbildningspriset, 15 000 euro, instiftades 1942 på initiativ av skolrådet John Österholm och bar tidigare benämningen "Priset till folkbildningens trotjänare".

KULTURPRISET. Med stor glöd och hänsynighet har Ellips förlag, drivet av poetiska eldsjälar med god renommé, bidra-

git till att främja och förvalta viktig finlandssvensk litteratur som hotas av marginalisering. Här värderas kvalitet genomgående högre än kvantitet, och genom pricksäkra insatser synliggörs författarskap som annars riskerar ett osynliggörande.

Under hösten 2023 lyckades förlaget men den sällsynta bragden att genom sin utgivning skapa en vital finlandssvensk debatt kring litteraturens värde och kvalitet. Förlagets utgivning når även utanför den finlandssvenska sfären och erhåller uppskattning också inom den finskspråkiga litteraturvärlden. Antalet titlar som utkommer är få, men bland prestigefyllda litteraturpris och nomineringar är förlagets titlar välrepresenterade. Ellips förlag gör en kompromisslös insats i den litterära världen för att främja kvalitet, mångfald och förnyelse.

Kulturpriset på 15 000 euro utgår ur Signe och Ane Gyllenbergs fond. Priset instiftades 1965. Det ges "för väl utförd gärning Finlands svenska kultur till fromma".

BROBYGGARPRISET. Med ett djärvt manus och dito regiärbete av *Stormskärs Maja*, där regissören **Tiina Lymi** inte valt den lättaste vägen, placerar hon sig själv bland den nya erans visionära filmskapare som bevisar att biosuccéer kan vävas av det finlandssvenska arvet. I valet av svenska som filmspråk, i stället för landets majoritetsspråk, har regissören fungerat som en brobyggare mellan öar och fastland, och finsk- och svenskspråkiga regioner i Finland.

Med övertygande finkänslighet väver Lymi samman dåtid och nutid i en skärgårdsmiljö som alltjämt är värd att kämpa för och värna om. Filmen belyser betydelsefulla värdefrågor kring identitet och prioriteringar i en tid präglad av krigstillstånd och förändring. Genom att skådespelarna tränats i att behärska åländskt idiom och ton förstärker regissören filmens autenticitet och ger röst åt den lokala kulturen, vilket främjar bevarandet av en mångfald av språkliga uttryck.

Brobyggarpriiset på 10 000 euro instiftades av SFV:s styrelse 2011 och tilldelas en person som ökat förståelsen och toleransen för det svenska i Finland.

Folkbildningsmedaljen

Folkbildningsmedaljen har sedan SFV:s 80-årsjubileum 1962 delats ut till en eldsjäl som spridit kunskap och bildning genom ett ideellt engagemang på svenska. Till medaljen hör en prissumma på 2 500 euro.

Sonja och Patrik Bengtfolks, specialklasslärare, Ekenäs. Genom att varannan sommar viga sitt sommarlov till att arrangera Skärgårdens bokfest är lärarparet Sonja och Patrik Bengtfolks värda en eloge för sitt ideella engagemang. De har genom sitt privata initiativ och arbete lyckats skapa ett småskaligt och icke-kommersiellt alternativ till stora bokmässor. Det välorganiserade evenemanget på den mytomspunna åboländska ön Jurmo har sedan starten 2015 blivit en omtyckt samlingspunkt med personlig touch. Med stor gästfrihet värnar lärarparet om att sommargäster, författare, öbor och seglare får förenas kring kvalitativ litteratur och unik skärgårdskultur.

Eva-Lott Björklund, musikpedagog och kompositör, Kronoby. Med musiken som redskap har Eva-Lott Björklund gjort en fin insats i Österbotten som körledare, tonsättare och inspiratör. Av särskild betydelse var hennes nästan två decennier långa arbete med unika Veteransångarna, kören bestående av enbart krigsveteraner, som framträdde på fester, skolor, boenden och veteranbegravningar. Hennes omsorg om sångarna att få mötas och sjunga berör; vid deras tilltagande ålder och sviktande hälsa höll hon personlig kontakt med var och en av dem, och flyttade vid behov repetitioner till vårdcenter och hem enligt ett eget kaveria ei jätetä-kall.

Kjell Ekholm, redaktör och musiker, Ekenäs. Ett stort engagemang för populärmusik går som en röd tråd genom Kjell Ekholms gärning. Parallellt med sitt arbete som musikjournalist har han gjort en betydande insats för musik, lokalhistoria och musikhistoria i Västnyland. Han är en känd radioprofil, och har bland annat varit med om att starta radio X3M och organisera Finlands deltagande i Eurovision Song Contest. Därutöver kan nämnas medverkan i bandet Paul Oxley's Unit och böckerna *Från UGT till X3M*, *Gnägget på Stallören* och *De gyllene åren*.

Britt-Marie Juup, djurskyddsaktiv, företagare, pensionär, Åbo. Britt-Marie Juups livslånga engagemang för djurens rättigheter och en ren skärgård är vårt största respekt. I snart 60 år har hon som frivillig jobbat för Åbo djurskyddsförening med uppdrag där hon mötts av struptioner och gevärsmyning, kört tiotusentals kilometer, samt jourat på djurens nödcentral och ambulans. Juup är den första kvinnliga hedersmedlemmen vid Häll Skärgården Ren r.f. och blev den första anställda vid KLARA - Skärgårdens Renhållning Ab 1989. Juup har under årtionden outtröttligt spridit kunskap och bildning om djur och natur också i medierna.

Henrika Nordin, verksamhetsledare, Pernå. Henrika Nordin har aktivt lyft Bildningsalliansen rf till en självskrivna plats i det omfattande nationella och statliga maskineriet där grunden för den fria bildningen i Finland läggs. Ett arbete som kräver stark målmedvetenhet för att också de finlandssvenska specialbehoven ska beaktas. Nordins hjärta brinner för inkludering av nyfinländare, hållbarhet och välmående. Nordin har också en bakgrund som rektor för Folkakademien i Borgå, verksamhetsledare för Kvarnuddens kursgård i Pernå och lärare vid Kotka svenska samskola.

Hagforsmedaljen

Hagforsmedaljen har sedan SFV:s 100-årsjubileum 1982 delats ut som erkänsla för förtjänstfull gärning till förmån för den svenska kulturen och det svenska språket i Finland. Till medaljen hör en prissumma på 2500 euro.

Ebba Carling, FM, jobbonär, Petalax. Ebba Carling är en bildningsmänniska med stort hjärta. Hennes fokus har varit medmänniskorna: under ungdomsåren som missionär och lärare i dåvarande Zaire, genom yrkesgärningen som rektor vid Närpes vuxeninstitut, och på senare år i insatserna som diakon efter pensioneringen från rektorsuppdraget. Hon har särskilt sett till de marginaliserade och dem som hotas av marginalisering bland ensamma invandrare och seniorer. Förutom poesi i olika sammanhang har hon också skrivit boken *Jag har en bror men han är död* om sin egen sorgeprocess, en välskriven bok som fick ett gott mottagande.

Alexandr Foy, samhällsaktivist, Helsingfors. Alexandr Foy har gjort en stor insats för att inkludera flyktingar, framför allt från krigets Ukraina, i det finländska samhället. Genom hans initiativ har Helsingfors stad satsat på undervisning i svenska för ukrainska barnskötare, som sedan får anställning vid stadens daghem. Foy föddes i Sankt Petersburg, flydde undan Putinregimen 2012 och är sedan 2013 bosatt i Finland. Tidigt fascinerades han av nordisk kultur från vikingar till mumintroll, och för honom är det självklart att svenska språket ska vara ett reellt alternativ för flyktingar som söker sig till Finland.

Ulla Granfors, rektor emerita, Vasa. Ulla Granfors engagemang för språk och kultur har genomsyrat hennes yrkesgärning och många förtroendeuppdrag. Som modersmållärare, rektor och lärarutbildare arbetade hon under flera årtionden med passion och hög professionalitet för det svenska språket bland ungdomar och lärarstudierande, och var också ordförande för Modersmålläraryrkesförbundet. De högklassiga estetiska programmen i bildkonst och musik som utvecklades under hennes tid vid Vasa övningsskolas gymnasium betjänade även lärarutbildningen och påverkade därigenom utbildningsfältet i hela Svenskfinland. I lokalpolitiken har Ulla Granfors fortsatt som oförtruten försvarare av det svenska språket, utbildningen och kulturen.

Agneta Möller-Salmela, läsinspiratör, specialbiblioteksfunktionär, Hangö. Läsinspiratören Agneta Möller-Salmelas outtröttliga insats för att främja läsning och kreativitet är en enastående livsgärning. Hangömodellen som Möller-Salmela själv skapat är ovärderlig och erbjuder årligen stadens skolklasser och lärare en oerhört stor mängd besök till biblioteket. Det muntliga berättandet där lärande och lek smälter samman i riktiga fysiska miljöer är värdefullt, och de magiska temabaserade rummen är byggda av läsinspiratören själv med återvinning som ledstjärna. Detta systematiska arbete som pågått i tjugo år främjar även jämlik utbildning för alla barn.

Martin Segerstråle, kapellmästare och pianist, Sibbo. Martin Segerstråle intog redan som ung en synlig plats inom det musikaliska i sin hemstad Åbo. Inom ramen för sin profession har han med framgång verkat som kapellmästare på Åbo Svenska Teater, Tampereen Teatteri och Svenska Teatern samt som kapellmästare och pianist på Nationaloperan. Han har dirigerat bland annat Studentkören Brahe Djäknar vid Åbo Akademi och leder nu den nygrundade damkören Lux Aurea och Sångarbröderna i Sibbo. Segerstråles gärning omspannar allt från en hög professionell nivå till att hålla liv i folkliga traditioner.

FOTO: PRIVAT

SFV:s vistelsestipendier

Biskops Arnö

Vistelsestipendiet för författare är en tre veckor lång vistelse på Biskops Arnö Nordens Folkhögskola, vid Mälaren i Bålsta, cirka 60 kilometer nordväst om Stockholm. SFV bekostar uppehållet samt en tur- och returresa. Stipendiet kan sökas av en finländsk medborgare som skriver skönlitteratur på svenska och har gett ut åtminstone en, men maximalt tre böcker.

Sara Nyman, Pargas. Sara Nyman presterar i sin debutdiktsamling *Viltvård* en metafor-tät dikt som kombinerar vass komik och vardagsrealistisk melankoli. Kritik av klassamhället och en blick på människans djuriska sidor, med lakoniskt brännande symboler relaterade till föräldraskap, är tongivande för Nymans diktning.

FOTO: PRIVAT

Bejarholmen

SFV ger varje år, i enlighet med donatorn Birgit Ekbergs instruktioner, möjlighet till en två månader lång sommarvistelse på Bejarholmen i Barösund, Ingå, för undervisande personal inom småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen och andra stadiets utbildning.

Perioden 15.5–14.7.2024:

Joakim Englund, Hoplaxskolan, lektor i biologi och geografi och **Susanna Buddas**, lektor i svenska och litteratur vid Hoplaxskolan.

Perioden 16.7–15.9.2024:

Lisa Tobiasson, klasslärare, Drumsö lågstadieskola, Helsingfors

Lillholmen

SFV ger varje år möjlighet till en två månader lång sommarvistelse på Lillholmen i Västernorrland för kulturarbetare, bibliotekarier och pedagoger inom fria bildningen. Hemmanet Lillholmen i Västernorrland på Kimitoön testamenterades till SFV år 1970 av justitierådet Walter Backman.

Perioden 15.5–14.7.2024:

Viktor Idman, skådespelare, Helsingfors

Perioden 16.7–15.9.2024:

Anna-Karin Grönroos, regissör, Helsingfors.

FOTO: PRIVAT

Svensklärarypris

Svenskläraryrisen på 5 000 euro delas ut till i finska utbildningsenheter verksamma lärare, som inspirerat och motiverat sina elever eller studerande till studier i svenska, ökat kunskapen om och intresse för de nordiska länderna, nordisk gemenskap och samarbete, och/eller främjat samarbete mellan svensklärare inom olika gemenskapsformer och nätverk för att främja utvecklandet av undervisning, läromaterial, utbildning eller fortbildning.

Kaj Peter Borg, lektor i svenska språket vid svenska institutionen vid Åbo universitet, Åbo.

Sirja Lassila, svensklärare vid Gräns- och sjöbevakningsskolan GSBS, Imatra.

Linda Raiko, lektor i svenska, svensklärare på gymnasie-stadiet vid Turun normaalikoulu, St.Karins.

Riikkaliisa Puomio, svensklärare på lägstadiet vid Päivärinnan koulu, Ylivieska
FOTO: PRIVAT

Kaisa Vaaherkumpu, svensklärare vid Jyväskylän normalskola, grundskolan och gymnasiet, Jyväskylä

Skrivarstipendium för lärare

Skrivarstipendium för lärare, Biskops Arnö.

Syftet med skrifvarstipendiet är att ge lärare verktyg att aktivt delta i det offentliga samtalet om skola och utbildning. Stipendiemottagaren får kostnadsfritt delta i den fem dagar långa skrivarkursen Lärare skriver på Nordens Folkhögskola Biskops Arnö i Sverige. Kursen är 24–28.6.2024.

Daniel Grönvall, Specialklasslärare, Botby grundskola, Helsingfors.

Linnea Schüller, Specialpedagog, Specialklasslärare, Åshöjdens grundskola, Helsingfors.

FOTO: TAGE RÖNNQVIST

Text Pär Stenbäck

John Österholm:

ATT GÅ MOT STRÖMMEN

Minister Pär Stenbäck mottog SFV:s folkbildningspris under utdelningsfesten den 24 april (se sidan 43). Vi återger här hans festtal, som bland annat behandlar folkbildningsprisets instiftare John Österholm, och som innehåller skarpa observationer gällande samhällsdebatten förr och nu.

Jag vill tacka alla dem som bidragit till beslutet att tilldela mig SFV:s folkbildningspris. Knappast har beslutsfattarna varit helt medvetna om min relation till John Österholm, mannen som i tiderna instiftade folkbildningspriset. Inget märkligt med det då en blick på födelse- och dödsdatum avslöjar att våra vägar troligen aldrig korsades. Riksdagsmannen och folkbildaren Österholm avled 1960, samma år jag dimitterades från Borgå Lyceum.

Österholm är rätt okänd för dagens generationer. Han var i många avseenden en märklig man med sina fyrtio år som riksdagsman, med sitt intensiva engagemang för folkhögskolans folkbildande roll och sin livslånga publicistiska verksamhet. Trots hans överväldigande meriter och hans roll som en av de sista finlandssvenska hövdingarna, vill jag ändå närma mig honom som en förebild, även om alla jämförelser utfaller till hans fördel och avslöjar mig som kort-siktig och tvehågsen i frågor och uppdrag som han excellerade i.

Den första som för mig lyfte fram John Österholm som en förebild var Västra Nylands chefredaktör Frank Jernström,

tidningen vars medarbetare Österholm var under sextio år. Johnny fungerade som dess riksdagskorrespondent och det berättas att han hade förmågan att per telefon leverera ledare och välformulerade nyheter utan skrivet manuskript. Under de dramatiska åren mellan 1918 och 1948 lästes VN även av det politiska etablissemanget i Helsingfors över parti-gränserna, tack vare Österholms erkända förmåga att skarpsynt analysera det politiska läget.

”

Han ansåg att riksdagsmannavärvet var nyckelposten i försvaret av den liberala demokratin och han var en svuren motståndare till alla autoritära tendenser.

När chefredaktör Jernström tog kontakt efter mitt inval i riksdagen 1970 ville han engagera mig som tidningens politiska öra i riksdagen, enligt den Österholmska modellen. Men trots mina åtta år som reporter och skribent visade det sig snabbt att jag inte besatte förmågan att

på stående fot prestera toppanalyser av den kvalitet som skulle ha lyft VN till teckentydare och spåman i den politiska sfären. Vi skildes som vänner och Bengt Bergman kunde fortsätta som inrest reporter från Ekenäs.

Men Österholm som förebild lämnade mig inte i fred. Redan 1971 meddelade mig Kristian Gestrin att arvet efter Österholm krävde att jag skulle bli ordförande för Nylands Fiskarförbund, det förbund som Johnny lett under 40 år. Efter en ett år lång prövotid som vice-ordförande valdes jag som Gestrins efterträdare till ny politisk talesman för en trängd yrkesgrupp. Men mitt värv räckte bara fjorton futtiga år i jämförelse med Österholms fyra decennier.

Österholm är också känd i vår politiska historia som parlamentariker som inte blev minister. I stället ledde han svenska riksdagsgruppen i flera repriser under sammanlagt 15 år. Han ansåg att riksdagsmannavärvet var nyckelposten i försvaret av den liberala demokratin och han var en svuren motståndare till alla autoritära tendenser. Återigen fyller jag inte de Österholmska måttet på en renlärig parlamentariker, jag blev aldrig gruppordförande, utan i stället parti-ordförande och minister. ➔

FOTO: TAGE RÖNNQVIST

Österholm gjorde en insats av historisk betydelse under våra krig. Han var starkt kritisk till att riksdagen sidsteppades under vinterkriget och under fortsättningskriget var han en central gestalt i fredsoptionen, den grupp av politiker från olika partier som ville lösgöra Finland från Tyskland för att undvika en militär katastrof. Efter kriget stödde han den nödvändiga utrikespolitiska nyorienteringen som medlem i riksdagens utrikesutskott och som delegat i Finlands fredsdelegation i Paris. Här korsas i någon mån våra vägar då jag var viceordförande för utrikesutskottet i tio år och engagerade mig i internationella frågor under en något lugnare tid än hans.

Essensen i Österholms samhällsliga gärning förefaller vara en kombination av frisinne och en beredskap att gå emot strömmen när han ansåg att demokratiska värden stod på spel. Han hörde till laglighetsfronten i kampen mot

Essensen i Österholms samhällsliga gärning förefaller vara en kombination av frisinne och en beredskap att gå emot strömmen när han ansåg att demokratiska värden stod på spel.

Lapporörelsen, han samarbetade fredsriktigt med vänstern redan efter inbördeskriget, både i språkpolitiska och socialpolitiska frågor. Han utmanade också konservativa opinioner i det egna partiet när han i samråd med president Paasikivi förordade vänskaps- och biståndspakten med Sovjetunionen, men ställde sig också i främsta ledet för den nordiska orienteringen i början av 1950-talet.

Österholm var en folkbildare och politiker under en omvälvande tid som krävde mod och uthållighet av opinionsbildare och beslutsfattare. Därför blir närmare jämförelser med hans vägval gagnlösa, men hans värderingar har fortfarande

lyskraft som förebild för dem som vill påverka samhället i frissinnad anda. Hans främsta vapen var pennan och det stöd hans väljare gav honom från val till val.

Låt mig också ta fasta på hans publicistiska gärning. När jag spanar efter aktörer inom politiken av samma snitt i dagens samhälle får jag lov att konstatera att det är tunnsått, ja sådana saknas nästan helt. Nämnas bör dock ett undantag, nämligen **Erkki Tuomioja**, som författat och debatterat jämsides med sina politiska uppdrag. Trots likheten är skillnaderna ändå stora: Tuomioja hade politiskt och akademiskt påbrå, medan Österholms far var handelsman i småstaden Ekenäs.

Dagens politiker deltar bara i begränsad utsträckning i samhällsdebatten och detta har enligt min mening konsekvenser för demokratin. Visserligen skrivs kolumner och insändare, men ämnesvalet berör ofta lokala och regionala frågor som uppfattas som intressanta för väljarna. Vad jag saknar är debatter kring de stora samhällsfrågorna, insyn i hur våra politiker ser på samhällsutvecklingen i stort – ur ett idépolitiskt perspektiv.

Kultur och utbildning mår bra endast i ett samhälle som präglas av frisinne och starka demokratiska ideal.

Orsaken är säkert den att intensiteten och dynamiken i dagspolitiken har ökat med åren, reformerna avlöser varandra i snabb takt och med EU-dimensionen har lagstiftningens komplexitet ökat. Även om utrikes- och säkerhetspolitiska frågor inte på länge varit tabubelagda, har det inte nämnvärt ökat debattviljan, åtminstone inte på finlandssvenskt håll – undantag finns självfallet. Respekten för auktoriteter hänger kanske ännu med.

Vem sköter då om samhällsdebatten? I min ungdom var det just auktoriteterna som inspirerade till debatt, statsvetarna och sociologerna vid Helsingfors universitet, herrar som **Jan-Magnus Jansson**, **Göran von Bonsdorff** och **Erik Allardt**. Återväxten har inte varit stark, men som tur kompenseras detta med kompetent rikssvensk import. Samtidigt har den akademiska sakkunskapens tyngdpunkt förflyttats till Åbo och Vasa vilket gör tillgången på akademisk expertis bredare.

Politikernas delvisa frånvaro från samhällsdebatten betyder att debattinitiativet överflyttats till medierna. I tidningarna är det ledarskribenterna som för ordet, i radio är det analyser i podd-form som dominerar, men också återkommande

debattprogram behandlar in- och utrikespolitik samt sociala och kulturella samhällsfrågor. TV på svenska är så minimalt att där sällan ryms med något som kunde kallas kontinuerlig samhällsdebatt, om man då inte beaktar valdebatterna. Jag kan inte bedöma om det förs någon meningsfull debatt på svenska i olika nätforum. Till sist, två tankesmedjor, Magma och Agenda, vilka tidvis problematiserar samhällsfrågor, men de följs sällan upp av andra aktörer.

Två avslutande observationer: Mängden faktalitteratur i samhällsfrågor, producerade på svenska i Finland. Jag råkade få i min hand en 60 år gammal bokkatalog från det svenska förlaget Natur och Kultur, årtalet 1964. Jag fann ett halvt dussin böcker författade av finlandssvenskar under titeln historia, essäer och memoarer. Borde vi skriva mera samhällsorienterad litteratur idag?

För det andra: Medierna erbjuder ingen diskussionsplattform som når alla finlandssvenskar: vad som skrivs i Österbotten är rätt okänt i söder, och tvärtom. Landskapen glider långsamt ifrån varandra. Radio Vega kompenserar i någon mån bristen på en heltäckande bevakning, TV-nyheterna är för korta för att upprätthålla kunskapen om alla regioner.

Våra dagstidningar på fastlandet, med ett undantag, hör nu till samma tidningshus. Någon samordning av nyhetsproduktion och journalistik blir det naturligtvis inte fråga om, men något kunde ändå göras för att minska på kunskapsklyftorna. Tänk om alla tidningar regelbundet skulle publicera ett uppslag med nyheter och opinion om vad som tilldrar sig i en annan del av landet?

SFV verkar för svensk kultur och utbildning. John Österholm arbetade för politisk bildning och för en debatterande samhällskultur på svenska. Jag är glad över att hans värderingar ännu idag bidrar till förståelsen för det nära sambandet: Kultur och utbildning mår bra endast i ett samhälle som präglas av frisinne och starka demokratiska ideal. ■

John Österholm

• John Österholm var styrelseledamot i Svenska folkskolans vänner 1923–1944 och skattmästare 1924–1942. År 1943 tilldelades han hedertiteln skolråd. Österholm hade år 1906 avslutat sina universitetsstudier för att på heltid ägna sig åt folkbildning. Han gjorde studieresor till Sverige och Danmark och anställdes samma år som lärare vid folkhögskolan i Östra Nyland, där han blev rektor från 1908 till 1923. I samklang med hans uppdrag inom politiken verkade han som rektor vid Helsingfors stads svenska arbetarinstitut (Arbis) 1923–1950.

• Under sin långa riksdagsmannakarriär för SFP 1919–1960 var han ordförande för svenska riksdagsgruppen 1944–1960. Han var även ledamot i Svenska Finlands folkting 1941–1960, och arbetade för tidningen *Västra Nylands* Helsingforsredaktion åren 1922–1960. Efter andra världskrigets slut ingick han som medlem i den finska delegation som skickades till fredsförhandlingarna i Paris 1946. Under 1950-talet var han en ivrig förespråkare till ett närmande mellan de nordiska länderna och för Finlands medlemskap i Nordiska rådet.

• född 5.10.1882 i Ekenäs, död 16.11.1960 i Helsingfors

LÄS MED VÄNNERNA

- bokplock & cirkelprat

Vad skiljer en kvantdator från en superdator? Och vad har Schrödingers katt med kvantmekanik att göra? Kvantdatorerna är på god väg att revolutionera vår vardag. I framtiden kommer de att kunna utföra oerhört komplicerade beräkningar ofattbart snabbt. Med kvantdatorernas kraft är det möjligt att vi lyckas lösa gåckande gåtor, till exempel vad som händer i solceller eller i den komplexa hjärnan.

Mikael Johansson förklarar med konkreta exempel hur kvantmekaniken, som bygger på de grundläggande fysikaliska lagarna, fungerar. Han reflekterar också över framtida utmaningar och etiska aspekter. Vad får man räkna, och vinner fördelarna över nackdelarna?

Vad handlar våra mardrömmar om och varför drömmar vi? Under nattens mörka timmar kryper ofta stress, världskriser och skräckserienas bleka vampyrer in i våra drömmar. Ända sedan antiken har man trott sig veta varför: mardrömmar bottnar i en ångestfylld kropp eller själ. Mardrömmar har också förknippats med gudomliga budskap, bestraffningar och förvarningar. Den olycksbådande maran, ett andeväsen känt för att paralysera både människor och husdjur, levde länge kvar i folktron. I skönlitteratur, dikt och film ger mardrömmar uttryck för känslor och skapar den rätta, kusliga stämningen.

Kaarina Koski och Kirsi Kanerva utforskar mardrömmarnas historia och ger exempel ur aktuell kulturforskning, psykologi och insamlade drömberättelser.

KÄLLA: WWW.SLS.FI

Värt att veta med i Läs med vännerna Populärvetenskap i kortform

Text Saara Fernström

SFV:s bokcirkelkoncept Läs med vännerna har fått större variation: nu finns faktaböcker med i bokurvalet som hittills har bestått av finlandssvensk skönlitteratur.

I april lanserade SLS den populärvetenskapliga bokserien *Värt att veta*. Seriens två första böcker, *Mardrömmar* av docenterna Kaarina Koski och Kirsi Kanerva samt *Kvantdatorer* av docent Mikael Johansson är med i SFV:s bokcirkelkoncept Läs med vännerna. Det finns alltså bokcirkelmateriel med diskussionsunderlag och författarens hälsning för böckerna.

Mikael belyser den revolutionerande teknologin bakom kvantdatorer och dess potential att förändra vårt sätt att lösa problem.

– Det handlar om en ny slags dator som är mycket effektivare än dagens superdatorer. I framtiden kommer man att kunna göra nya slags vetenskapliga uppgifter som är alltför invecklade för dagens datorer.

Kaarina och kollegan Kirsi har samlat in nutidsmänniskors drömmar och dessutom gått igenom historiskt material.

– Jag hoppas att läsaren upptäcker hur många kulturella och historiska skikt det finns i en så pass vanlig företeelse som drömmar, säger Kirsi.

Vill du få bokcirkelmaterialet till *Värt att veta*-böckerna? Anmäl din bokcirkel till oss på sfv.fi/bokcirkel. Vi delar dessutom ut ett antal exemplar av *Mardrömmar* eller *Kvantdatorer* till ett begränsat antal intresserade bokcirkeldeltagare.

Memento mori

Jag hittade en svart trenchcoat på loppis. Såg oanvänd ut. Provade den och såg mig i spegeln. Den satt som en smäck. En man passerade mig när jag stod och speglade mig från min mest fördelaktiga sida. Han visade tummen upp, blinkade med ena ögat och sade: Buy it!

Fem euro fattigare och en trenchcoat rikare lämnade jag loppiset.

Några dagar senare gick jag ut i vårvädret för att ta en öl med en vän, med min nya trenchcoat och solglasögon på kände jag mig som Charlize Theron i *Atomic Blonde*. Efter några öl uppenbarade sig cigariller och jag sträckte in en hand i innerfickan för att se om jag hade eld. Där låg ett ihopvikt papper. Jag vecklade ut lappen, texten följde noter och löd:

*Uti din nåd, o Fader blid,
befaller jag i all min tid
min arma själ och vad jag har
Tag, Herre, allt i ditt förvar.*

Jag hade köpt någons begravningsrock. I den stod jag och rökte döden på en pinne. Vårvädret mulnade och solglasögonen kändes plötsligt malplacerade.

Rocken hade sorterats ut av någon som blivit påmind om sin döda släkting varje gång de tog fram vårkläderna. Denne stackare fick nog och förde den till Röda korset. När jag stod där med psalmbladet i ena handen och cigarillen i den andra slog en tanke mig.

En stor del av min garderob är från dödsbon. Loppade och ärvda plagg i en salig röra.

En gnutta makabert, men också fint. Mina käraste plagg är de jag ärvt av släktingar. Som en sann nostalgiker och romantiker älskar jag gamla kläder. De har en historia. Om jag vet historien bakom ett plagg blir det som en tråd som spins bakåt, från mig till personen som burit plagget före mig. Jag binds samman med min farfar som stått vid en souvenirshop i Florida 1989 och tänkt: Är inte det här en otroligt fräsigt skjorta?

Det visade sig att det faktiskt var en fräsigt skjorta, för nu har jag den 35 år senare.

Vi shoppa för mycket kläder idag, det belyste Helen Korpak klart och tydligt i sin ypperliga kolumn *Min livsstil upprätthålls av 35 slavar* i *HBL*.

Köp mindre skit är ett enkelt svar på en av mänsklighetens stora utmaningar, men tätt därefter kommer ett annat tips: Slit ut det du har.

Vi gör det väldigt sällan i dagens samhälle. Ett plagg används endast endast sju gånger i genomsnitt. Sju. Gånger. Innan det skeppas till något U-land för att brännas, eller i bästa fall kastas i Röda korsets container med psalmblad och allt.

Det är väldigt tillfredsställande att efter årtal av användning tvingas inse att ett favoritplagg har tjänat dig så väl att det är fullkomligt slut.

Jag fimpade cigarillen och bjöd bort resten. Tittade en stund på psalmbladet i min hand innan jag satte tillbaka det i innerfickan. Det kommer en dag då jag behöver det, för jag tänker ha den här rocken länge. Den är min memento mori-rock.

Axel Åhman

ÄR JOURNALIST, FÖRFATTARE
OCH MEDLEM I HUMORGRUPPEN KAJ.

*Mina käraste plagg
är de jag ärvt av
släktingar.*

Föreningsresursen upprätthålls av SFV:s studiecentral och där hittar du fakta, tips, råd och svar på frågor gällande olika aspekter av föreningsliv i Svenskfinland. www.foreningsresursen.fi

Malin Ström

SAKKUNNIG,
SFV:S STUDIECENTRAL/FÖRENINGRESURSEN

Behöver vår förening ha försäkringar?

Med jämna mellanrum får vi frågan om föreningen behöver ha några försäkringar. Det avgörande är vilken verksamhet som föreningen har samt om föreningen äger egendom. Även om föreningen har försäkringar, kan det löna sig att träffa en representant för försäkringsbolaget för att uppdatera försäkringarna, men också ta offerter för att jämföra priser med andra aktörer.

När föreningar bygger ett föreningshus brukar det falla sig naturligt att föreningen ser till att bygget försäkras från första spadtaget. När åren går, styrelsen byts ut liksom kassörer, kan försäkringsfrågorna väcka osäkerhet hos den sittande styrelsen. Har föreningen några försäkringar och till vilket belopp är byggnaderna försäkrade?

Det kan också vara så att försäkringar har blivit uppsagda i misstag. Försäkringsbolagen får inte automatiskt uppgifter om personbyten i föreningar. Om fakturan liksom påminnelser inte når mottagaren och lämnas obetald, så säger försäkringsbolaget upp försäkringen. Därför är det viktigt att föreningen meddelar om mottagaren för försäkringsbrevet och fakturan ändras.

Finland må kallas föreningsarnas förlovade land men nog är Finland något av föreningshusens förlovade land också. Många av husen är gamla och i de flesta föreningar är de personer som byggde husen inte mera aktiva. Det är därför viktigt att föreningar dokumenterar någonstans fakta om föreningens byggnader; byggår, när renoveringar gjorts, uppvärmningssystem och så vidare.

När det gäller byggnader är brandförsäkringen den vanligaste försäkringen, men beroende på vilken sorts verksamhet som bedrivs i fastigheten behöver föreningen fundera på om det behövs en lösöreförsäkring. Även om

lösöret är litet, kan det vara bra att göra upp en inventarieförteckning, som kompletteras med inköp så att föreningen vet vilket lösöre den äger. Ordnar föreningen stora tillställningar sommartid och bunkrar upp med varuinköp inför hela säsongen i förväg, kan man överväga om det lönar sig att försäkra varulagret under en viss tid.

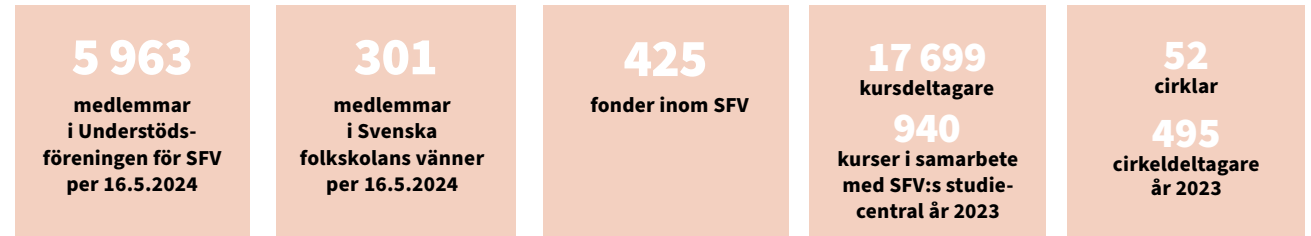
När det är dags för föreningshuset att få en ny strykning rödmylla på ytterväggarna brukar det bli dags för talko. Den försäkring som man allmänt brukar kalla "talkoförsäkring" är egentligen en gruppolycksfallsförsäkring. Försäkringen gäller i så fall under själva talkot, men även på väg från eller till talkot. När det gäller dessa försäkringar behöver man kontrollera upp till vilken ålder de gäller – vissa försäkringar gäller bara för personer under 80 år. Fastän en förening inte har talko-gång i huset varje dag kan det löna sig att ha en försäkring som gäller året om och inte bara för sommarmånaderna.

Ordnar föreningen resor eller läger, är det viktigt att informera deltagarna om att de förutsätts ha egen försäkring eftersom deltagarna inte är försäkrade via föreningen. En annan försäkring som föreningen kan fundera på är en ansvarsförsäkring för tredje part, till exempel om snön från husets tak faller ner på en förbipasserande eller om föreningen på talko byter vinterdäck och någonting går sönder i samband med bytet.

Har föreningen anställd personal brukar det falla sig naturligt att föreningen har de obligatoriska försäkringar som krävs, det vill säga arbetsgivarförsäkring samt arbetsolycksfall- och yrkessjukdomsförsäkring. Bra information om dessa försäkringar och annan information finns på www.suomi.fi.

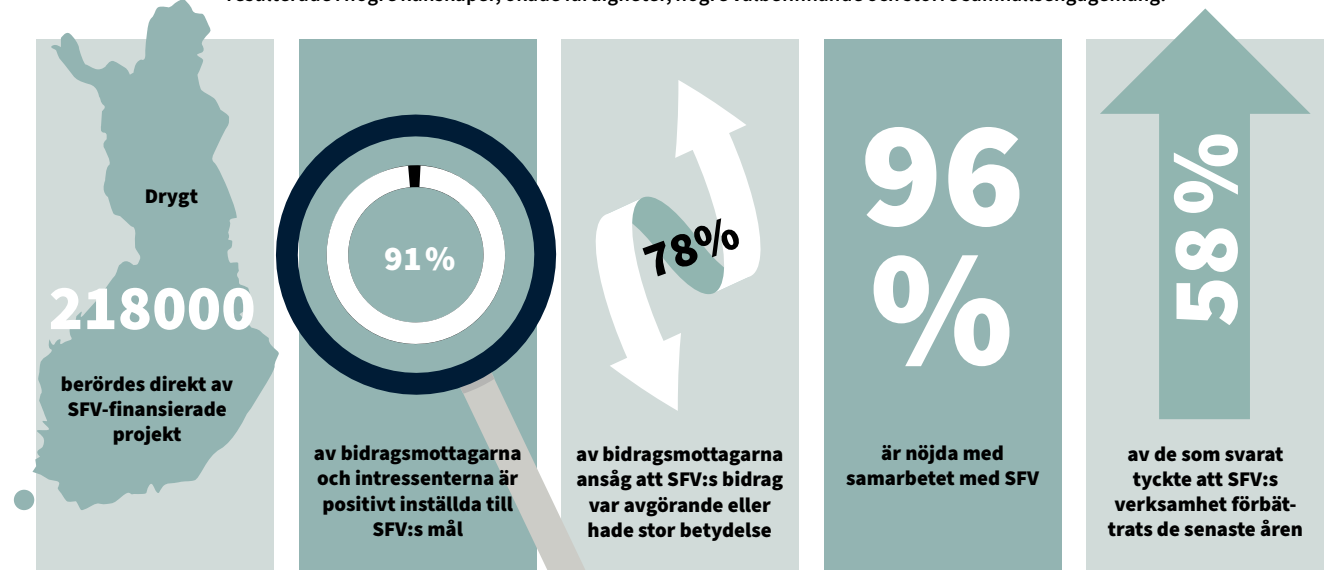
§ 2 UR SFV:S STADGAR

Svenska folkskolans vänner rf:s syfte är att främja svenskt bildningsarbete i Finland genom att understöda utbildning och bibliotek, bevilja studieunderstöd samt stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden.

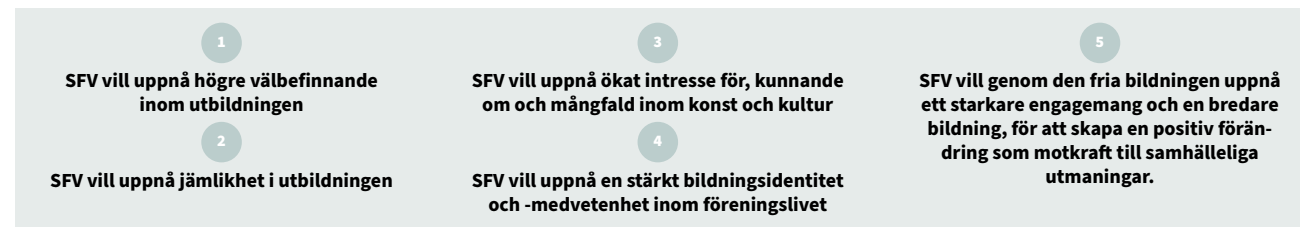

PROJEKTEN SOM SFV STÖDDE ÅREN 2019-2021

resulterade i högre kunskaper, ökade färdigheter, högre välbefinnande och större samhällsengagemang.

SFV:S MÅL UNDER STRATEGIPERIODEN 2022-2025

Fri ansökningstid

Vi tar emot ansökningar och delar ut allmänna bidrag kontinuerligt. Du kan ansöka om bidrag för projekt vars verksamhet är i linje med de målsättningar som SFV har för nuvarande strategiperiod. Mer information: www.sfv.fi/bidrag

Kom med i SFV!

Som medlem får du SFV-magasinet, SFV-kalendern (SFV:s årsbok), och som ny medlem en bok ur SFV:s skriftserie. Dessutom får SFV-medlemmar rabatt på böcker från Schildts&Söderströms. Medlemskapet i Understödsföreningen för Svenska folkskolans vänner kostar 15 euro/år. Skriv in dig på webbsidan www.sfv.fi/medlem, ring 045-121 08 64 eller skicka e-post till svf@sfv.fi.

Donationer och testamenten

Vill du vara med i vårt bildnings- och kulturarbete? Din donation hjälper oss att fortsättningsvis stärka utbildning, kultur och fri bildning på svenska i Finland. Kontakta kanslichef Johan Aura, johan.aura@sfv.fi eller 040 355 9935.

Adressförändring

Meddela oss din nya adress via www.sfv.fi/adressandring

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND (SLS)

MARDRÖMMAR

Kaarina Koski & Kirsi Kanerva

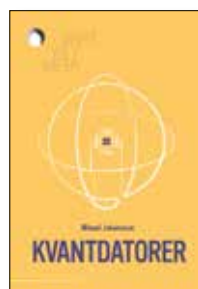
ISBN 978-951-583-606-9

64 s., häftad

Cirkapris 5 e

Köp våra böcker i Vetenskapsbokhandeln i Helsingfors, på tiedekirja.fi eller i din lokala bokhandel.

■ Varför drömmer vi och vad handlar våra mardrömmar om? Under nattens mörka timmar kryper ofta stress och världskriser in i våra drömmar. Ända sedan antiken har man trott sig veta varför: mardrömmar bottnar i en ångestfylld kropp eller själ. Kaarina Koski och Kirsi Kanerva utforskar mardrömmarnas historia och ger exempel ur aktuell kulturforskning, psykologi och insamlade drömberättelser.

KVANTDATORER

Mikael Johansson

ISBN 978-951-583-605-2

60 s., häftad

Cirkapris 5 e

Köp våra böcker i Vetenskapsbokhandeln i Helsingfors, på tiedekirja.fi eller i din lokala bokhandel.

■ Vad skiljer en kvantdator från en superdator? Och vad har Schrödingers katt med kvantmekanik att göra? Kvantdatorerna är på god väg att revolutionera vår vardag. I framtiden är det möjligt att vi med kvantdatorernas kraft lyckas lösa gåckande gåtor, till exempel vad som händer i solceller eller i den komplexa hjärnan. Mikael Johansson förklarar med konkreta exempel hur kvantmekaniken fungerar.

FÖRLAGET SCRIPTUM

SILVERRÄVEN PÅ STORSKÄRET

Mats Fors & Mathias Ala-Kojola

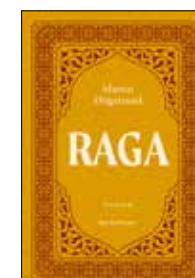
ISBN 978-952-7523-19-3

40 sidor, inbunden

Pris 22,90 e

Köp på www.boklund.fi

■ Silverräven på Storskäret handlar om en räv på rymmen, en korp som ser och hör allt och en originell fiskargubbe som ibland känner sig ensam. Under en sommar på den lilla ön Storskäret blir de bästa vänner, trots sina olikheter. Men räven är jagad. Och hur blir det när isen igen lägger sig över havet... Det är en bok om havet, frihet, vänskap, samarbete, tillit och att ställa upp för varandra.

RAGA

Martin Högstrand

ISBN 978-952-7523-20-9

333 sidor, häftad

Pris 28,40 e

Köp på www.boklund.fi

■ Raga är en suggestiv roman om svikna förhoppningar och felslagna relationer, om skuld och moral, om fäder och söner. Men också en kärlekshistoria som andas underlandets grälla färger och påfallande tumult. Kanske är Indien den fond mot vilken de egna rädslorna och livslögnen kan framträda, vare sig man vill det eller inte.

LIBRARIA

UTANFÖR MEN ÄNDÅ INNAFÖR

Mikael Ingberg

ISBN 978-952-7587-02-7

292 sidor, inbunden, illustrerad

Riktpris: 32 e

Köp på www.libraria.fi, i finlandssvenska bokhandlar och i nätbokhandlar.

■ I boken berättar Mikael Ingberg – öppet och ärligt – om sin karriär och finländsk politik och business under en turbulent tid i Finlands historia. Trots flera avgörande styrelseposter och vd-skap tittade Ingberg ofta på utifrån, på vad som hände i den finlandssvenska ankdammen men också både högre och lägre upp i maktens och pengarnas korridorer.

VILLALIV - HANGÖVILLORNAS HISTORIA

Katja Weiland-Särmälä och Kari-Otso Nevaluoma, med bilder av Vanessa Forstén

ISBN 978-952-7587-04-1

292 sidor, inbunden, rikligt illustrerad

Riktpris: 39 euro

Köp på www.libraria.fi, i finlandssvenska bokhandlar och i nätbokhandlar.

■ Hangös historiska spetsvillor hör till sommarstadens främsta sevärdheter och kulturarv, men vad döljer sig bakom deras väggar och i deras förflutna? I boken får vi genom arkivmaterial och intervjuer bekanta oss med åtta villor i detalj, deras historiska och arkitektoniska förändringar. Samtidigt lär vi känna människorna som haft en nära relation till dem genom åren. Boken utkommer även på finska.

LABYRINTH BOOKS AB

BLOMMENS SISTA BITAR

Allan Blom

ISBN 978-952-5986-44-0

138 sidor

Pris 25 e

Köp i bokhandeln eller direkt från www.labyrinthbooks.fi

■ Allan Blom startade en egen Youtube-kanal, Blommens Bästa Bitar, som 82-åring. Nu som 85-åring kommer han ut med en ny bok, Blommens sista bitar. Fyll dagarna med innehåll, uppmanar Allan. I boken berättar han om sitt liv, som innehållit dramatik, sorg och saknad.

DÅ JAG MÅLAR SAKNAR JAG INTET

ALEXANDRA FROSTERUS-SÅLTINS LIV OCH KONSTNÄRSKAP

Peter Kankkonen

ISBN: 978 952 5986 40 2 Finsk version: 978 952 5986 45 7"

111 sidor

Pris 22 e

Köp i bokhandeln eller direkt från www.labyrinthbooks.fi

■ Teologen Peter Kankkonen tecknar en heltäckande och berörande bild av konstspionjären Alexandra Frosterus-Såltins liv. Då jag målar saknar jag intet är en stark skildring av en konstnärskvinnas liv i 1800-talets Finland. Boken finns både på svenska och finska.

BOKLUND PUBLISHING

GÅRDFARIHANDLARENS DOTTER OCH JAG

EN BERÄTTELSE SÅ SOM JAG MINNS DEN

Harald Palmborg

ISBN 978-952-7320-23-5

324 sidor, häftad

Pris 33,90 e

Köp på www.boklund.fi

■ Sylvi växer upp i Kovjoki, under knappa förhållanden på 1930-talet. I skriftskolan överlämnar hon sitt liv och sin framtid åt Herren. Med värme berättar Harald Palmborg om sin mor och sina egna minnen. Den kärleksfulla, kristna tron går som en röd tråd genom hela boken. Biografien skildrar både människöden och tider som gått på ett realistiskt och varmhjärtat sätt.

HENRIKA PÅ RÖNNBACKA

Inge Blom

SBN 978-952-7320-20-4

174 sidor, inbunden

Pris 32,30 e

Köp på www.boklund.fi

■ Efter avslutad Helsingfors-era är ensamstående Henrika på sitt hemställe Rönnbacka i sitt element och gör sina egna stora beslut. Sällskap har hon av sina tre kära hönor, de är hennes famnbarn. Under krigstiden förgyller lånepojken Bertel vardagen och stöd har hon av vännen Gunnar. Henrika på Rönnbacka är uppföljning till den tidigare utgivna boken Illbyflickan Henrika, 2019.

EGET FÖRLAG

SKÖR MUSIK FÖR DEN SOM LÄRT SIG LYSSNA DIKTER

Gunilla Malm

ISBN 978-952-94-9025-7

66 sidor

Pris 22,90 e

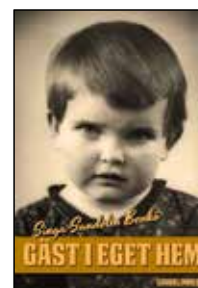
Köp på www.boklund.fi

■ Gruvarbetare blir inlåsta i underjorden av ett ras Dykare blir fångar i en bergsficka oåtkomlig för räddningsmanskap Någon sitter fångslad utan rättgång och skriver en dikt om fåglar

Lyckliga vi som aldrig behöver veta hur långt vi är beredda att gå i självförsvar

Spädbarns sovande ansikten är hemlighetsfullt slutna Vad drömde vi innan vi kunde minnas och fantisera

SANDELIN MEDIA

GÄST I EGET HEM

Singa Sandelin

ISBN 9789526861883

167 sidor, inbunden

Pris 15 e

Beställ på www.sandelinmedia.com

■ Boken belönades med första pris i Schildts romanpristävling 1982, och var bland de första som handlade om de finska krigsbarnen, som utan föräldrar skickades till Sverige då Sovjetunionen anföll Finland 1939. Den långt självbiografiska boken beskriver även hur krigsbarnstiden påverkade den vuxna människan. Singa Sandelin Benkö (1932–2006) var professor i pedagogik och legitimerad psykoterapeut. Före den akademiska karriären verkade hon som journalist och redaktör på *Borgåbladet* och *Hufvudstadsbladet*, som regissör och verkställande direktör, samt som frilansproducent för Rundradion.

LITORALE

DÖDEN, DÖDEN I FLIESENDORFF

Tom Sandqvist

ISBN 9789527224830

320 sidor, inbunden

Rek. pris: 33,00 e

Utkommer sommaren 2024.

Köp på litorale.fi eller i bokhandeln.

■ Tom Sandqvist kulturhistoriskt rika berättelse fokuserar på två bröder, Tomas och Ottkar, uppväxta på 1950-talet i byn Fließendorf på östsidan av det delade Tyskland. Fadern har stupat i Stalingrad, medan modern ligger i sovskammaren med huvudet vänt mot väggen. En av de ledande gestalterna i byn, Einsatzleiter Gotthelf Gartz, har haft ledande uppgifter i förintelselägren i öst och vänder sedan kappan efter vinden när Röda armén står i grannbyn. Döden, döden i Fließendorf är berättelsen om tvillingskap, men även om konstvetarens reflektioner. Den mekaniska, totalitära och av våld mättade världsbilden ställs mot konsten.

DE DÖDA FÄDERNAS DÖTTAR

Toni Brandt

ISBN 9789527224847

Inbunden

Rek. pris: 33,00 e

Utkommer sommaren 2024.

Köp på litorale.fi eller i bokhandeln.

■ Den verklighetsbaserade boken följer generationer av starka lettiska kvinnor genom nittonhundratalet, med dramatiska livsöden som inkluderar krig, flykt, fattigdom, otrohet och sjukdom. Vi får en inblick i hur Tjernobylyolyckan och Sovjetunionens fall påverkade vanliga människors liv, hur det var att växa upp på den "ryska tiden" och vara tonårsflicka på 1990-talet. Här berättas utlämnande och intimt om starka upplevelser och känslor, om hur det är att ha en syster med Downs syndrom, en dement mormor, samt en alkoholiserad far som begår självmord. Men oavsett hur hopplöst livet kan vara för stunden, kan allting ändå ordna sig till slut.

Skicka in ditt bidrag till SFV:s skrivtävlingar senast 15.6

Från och med i år har Arvid Mörne-tävlingen för under 30-åringar och Solveig von Schoultz-tävlingen för över 30-åringar samma tidtabell. Tävlingsarna gäller dikter och pågår fram till den 15 juni. Du kan sända in ditt bidrag per post eller elektroniskt. Om du sänder in dikterna digitalt ska du göra det genom formuläret som finns på respektive tävlings webbsida. På sidorna finns också tydliga instruktioner för hur du ska utforma ditt tävlingsbidrag, samt hur du gör för att säkra din anonymitet i tävlingen.

– Kretsarna är relativt små i Svenskfinland när det gäller skönlitterärt skrivande. Vi vill säkerställa en objektiv bedömning av texten, och därför deltar alla skribenter anonymt. Vi vet inte vilka som deltagit i tävlingarna under alla år vi arrangerat dem, vi vet bara vilka som premierats, säger Camilla Nordblad på SFV som håller i de praktiska detaljerna för tävlingarna.

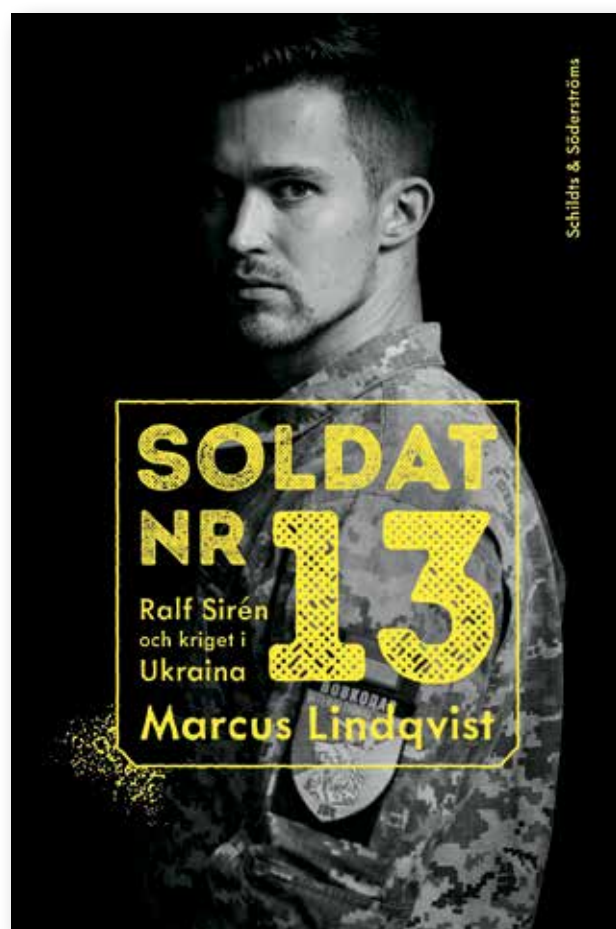
I september kontaktar vi dem som får pris eller hedersomnämning i tävlingen. Prisutdelningen sker på Helsingfors Bokmässas sista veckoslutet i oktober. I samband med premieringen ger SFV ut en bok med de bidrag som vunnit pris eller fått ett hedersomnämning. Boken delas ut så långt upplagan räcker. Vinnartexterna kan också läsas elektroniskt på sfv.fi.

Du hittar information om tävlingarna här:

Arvid Mörne-tävlingen: www.sfv.fi/arvid

Solveig von Schoultz-tävlingen: www.sfv.fi/solveig

Fascinerande faktabok om finlandssvenska Ralf Sirén och kriget i Ukraina

MARCUS LINDQVIST

Soldat nr 13

Ralf Sirén och kriget i Ukraina

Den 24 februari 2022 attackerade den ryska armén Ukraina på bred front. Kriget chockar Europa, och Ralf Sirén är en av dem som berörs djupt. I *Soldat nr 13. Ralf Sirén och kriget i Ukraina* berättar Hbl-journalisten Marcus Lindqvist finlandssvenska Ralf Siréns historia.

Sirén bestämmer sig för att lämna en framgångsrik karriär och ett bekvämt liv för att försvara Ukraina. Han anmäler sig som frivillig i Ukrainas internationella legion bara fem dagar efter krigets början och blir den trettonde utländska soldaten som undertecknar avtal med Ukraina.

Boken beskriver inte bara Siréns upplevelser vid frontlinjen, utan också tiden efter hemkomsten. Stress, rädsla och dödens närvaro är ständigt närvarande under kriget, men kriget påverkar Sirén också långt efter att han har återvänt hem.

SFV-medlemmar får
45 procent rabatt på alla böcker
på litteratur.sets.fi.
Använd kampanjkoden Aktie123.

S & S
SCHILDTS &
SÖDERSTRÖMS

BILD: TOMISTI / WIKIPEDIA

Kan du Svenskfinland?

Av Jesper von Herten

- 1 I vilken gren representerade finlandssvenska Fanny Teijonsalo Finland i OS i Tokyo 2020?
- 2 I vilken stads fullmäktige har nyhetsankaret, journalisten Jan Andersson, suttit?
- 3 Vad heter Nylands brigads huvudsakliga läger- och träningsområde på Hangö udd?
- 4 Vid vilken skola tog Finlands president Alexander Stubb studenten?
- 5 Vad hette Jakobstad-Pedersöre station före 2020?
- 6 Vilket torde vara den vanligaste lyckönskingsfrasen – som grammatikaliskt ändå är lite fel – på svenska i Finland den 30 april och den 1 maj?
- 7 Vad kallas den legendariska stafetten som delvis löps utanför Olympiastadion (eller annan arena) under Stafettkarnevalen?
- 8 I vilket realityprogram på TV som sänts under våren har Mia Ehrnrooth deltagit?
- 9 Vilken är fastlands-Finlands mest svenskspråkiga kommun, med omkring 92 % svenskspråkiga?
- 10 Vad heter traditionscentret i Lovisa där man bland annat kan studera på träbåtslinjen?

1. Simning / 2. Grankulla / 3. Syndalen / 4. Gymnasiet Lärkan (Helsingfors) / 5. Benäs
6. Glada Vappen / 7. Gatusstafetten / 8. The Real Housewives Suomi / 9. Larsmo / 10. Kuggom

PENDLA	BOR I NAIROBI	OBE- TYDLIG	TRAGGLA TRIO	YT- MÄTT
MITT				
HALTAR				RÄDSKAP FÖR RENS- NING
LITEN OOSTAD MAN I SKOLA			SÅ KALLAD TILL- TALAT ARTIGT	
		EJ UPP SAIT'S HALSEN		

BITUMEN	FÖRRÄDS- HUS KALAS	STAD I NEDER- LÄNDERNA	KÄND FÖR WIENER- VALSER	FLICK- NAMN INSEKT	EN RIKTIG MES				
HONNETT			VARDER LEIF SVENSSON		STYR- HJUL FISK- YNGEL			ADEL- STEN DEL	FIDEL PÅ KUBA
TEGNER BISKOP				AKTIE- BOLAG SMIDES- HÄRD	LEIF TEGENGRÄN INGEN- TING			INMAT- NING	SYD- STATS- GENEREL
		PRO- NOMEN FRÖHUS	SINNE- LAG	A I ÅBO TILLTA					
GÄR- FUNKEL	SOLNÄM DULCA- MÄRA SPYDIG				WALDEN HOV- PREDIKANT			AKTIEBÄG I INDIEN BESITTA	
ÄNSÄDAN VISIT ÄR KORT								DÖDADE	
DEFEKT		ANKUNGA JA KANSKE			TECKEN- TYDARE SKOTSK MANSKJOL				SPRÅK
BMA 2024					BARR- SKOGS- OMRÅDE	HAR SKÄRM KLAVER- INSTRU- MENT			
"AMNAR GRÖN PÅ GREN			BEGÄRA	INDIAN- TÄLT BELÖNING OCH BEGR			TOKIG	"ÄGIRS HUSTRU	STOR MÄNGD
		PLATS I SKYDD FÖR VIND- STRÖMEN		MOR I ROM?					
EM- BOUCHER			TECKNA			FLYG- FÄRD- ORGANI- SATION UNITED NATIONS			
TILL- SLUTA	"ÖMKLIG					HON BOR I KLÖSTER			
			BUDOAR					LITUM	

NAMN: _____
 ADDRESS: _____
 MOBILNUMMER (OBLIGATORISKT) _____

Vinsten för krysset 2-2024 är två SFV-biografier. Skicka in lösningen senast 6.9.2024 till SFV:s redaktion, Annegatan 12 A 24, 00120 Helsingfors. Märk kuvertet "Kryss". Du kan också fota din lösning och e-posta den på redaktion@sfv.fi. OBS Skriv in dina uppgifter på själva krysset, vi sparar endast bilden i vårt utlottningssystem. Mobilnummer är obligatoriskt, för eventuell paket-avisering ifall du vinner utlottningen.

SUDOKU ENKEL

		7	5		2	8		
	6		8		7	5	1	9
			6	3				4
	2					3		5
6								7
8		9					6	
4				5	3			
2	1	8	4		9			5
			3	1		8	9	

KRYSSLÖSNING 1-2024

87 svar lämnades in, 48 per post, och 39 per e-post. Fru Fortuna gynnade denna gång Marie Grannas i Kaskö. Vinstböckerna torde vara framme.

HUR DRAR VI VINNARNA I KRYSSET?

1. De svar som kommit per e-post sparas, och förses med en löpande numrering som fortsätter numreringen av de lösningar som kommit brevledes. 2. Summan av antalet lösningar förs in i en slumpgenerator, som drar ett tal mellan 1 och antalet inlämnade svar. På så sätt har alla lösningar lika stor chans att vinna utlottningen.

		K	A	R	A	T	E		A	S							
		M	A	R	I	N	A		A	L	T						
		P	O	T	A	T	I	S		Ä							
		A	R	M	E		I	N	P	U	T						
		I	R	R	S	S	I	N		F	A	R	T				
		C	I	A	T	E	R	O	S								
		S	I	N	F	E		L	O	N	M	A	R	K	E		
		I	S	E	N	A	G	A	V	E							
		B	U	R	R	I	T	O		N	A	R	I	G	A	D	
		P	A	S	T	O	R		T	E	N		M	L			
		P	R	I	N	S		N	I	R	V	A	N	A	L		
		V	N	A	C	K	E	N		E	U	R	O	P	A		
		D	I	O	N	A		D	G		S	T	A	R	E	M	
		S	K	E	E	N	D	E		S	T	A	I	G	A		
		N	T	M	A	U	R	I	T	I	U	S		A			
		S	I	E	N	A		E	S	T	A	S	S	I	S	T	
		A	N	T	A	L		L	T		U	T	E		D	U	A
		G	T		J	U	L		U	R	A	N		A	S	K	

SUDOKU SVÅR

	1	4			6		8	
				9				6
		6				2	7	
5			2					
		9	6		3	8		
					7			3
	6	5				9		
2				3				
	8		5			1	2	

ANAGRAMJAKTEN

I de lustiga rubrikerna gömmer sig en rubriklad i tidningen (alltså inte nödvändigtvis hela rubriken). Antalet bokstäver är det samma, men ordantalet kan variera. Kommatering eller specialtecken som frågetecken, kolon eller talstreck finns inte med. De rätta svaren finns på denna sida.

RÅTTLIK TORE ÄR
 JODHALTER SMÄLTA KINA
 HEJIG ADEL TILLÄMPAD
 OGRÄSET BRÖTS
 BLEKFET ÄVEN SÅ PLOMMON

LÖSNINGAR

VÄLKOMMEN PÅ NOBELFEST • SID 36
 GÖR OSS BÄTTRE • SID 18
 DIGITALA HJÄLPMEDEL • SID 30
 EN HIMLAORD ATT ÅLSKA • SID 23
 ETT LÄRORIKT ÄR • SID 15

SUDOKU ENKEL

1	4	7	5	9	2	8	3	6
3	6	2	8	4	7	5	1	9
9	8	5	6	3	1	7	2	4
7	2	4	9	1	6	3	8	5
6	5	1	3	8	4	2	9	7
8	3	9	7	2	5	4	6	1
4	9	6	2	5	3	1	7	8
2	1	8	4	7	9	6	5	3
5	7	3	1	6	8	9	4	2

SUDOKU SVÅR

7	1	4	3	2	6	5	8	9
8	5	2	7	9	1	3	4	6
9	3	6	4	8	5	2	7	1
5	4	3	2	1	8	6	9	7
1	7	9	6	4	3	8	5	2
6	2	8	9	5	7	4	1	3
4	6	5	1	7	2	9	3	8
2	9	1	8	3	4	7	6	5
3	8	7	5	6	9	1	2	4

Två nya SFV-biografier i höst

Ålandsdrottningen

– Fanny Sundströms förunderliga liv

Fanny Sundström (1883–1944) var pedagog, skolföreståndarinna och aktiv inom Martharörelsen. Efter de omvälvande sociala rörelserna i början av 1900-talet valdes Fanny som den första kvinnan in i det åländska landstinget. Hon blev en slags lands moder för Åland, men ingen sävlig sådan. Biografins författare **Anna Sundelin** och **Mats Wickström** målar ett porträtt av en kvinna som tog ställning i politiskt eldfångda frågor och som inte tvekade att spela maktspel med höga insatser. Hon gjorde allt på Åland, och kallades därför för "Ålandsdrottningen" som motvikt till "Ålandskungen" **Julius Sundblom**.

Herman Gummerus

– historiker och aktivist

Professor **Herman Gummerus** (1877–1947) var historiker med antiken som specialitet, politisk aktivist under förryskningsperioden, samt diplomat i Ukraina och Italien. Hans böcker och rapporter lästes både av beslutsfattare och militärer, medan karriären växlade mellan utrikesförvaltningen och det akademiska. Biografins författare **John Strömberg** behandlar också ämnen som Gummerus engagemang för Lapporörelsen, och hur hans tyskvänlighet till sist blev en belastning under andra världskriget.

Böckerna lanseras på Bokmässan i Helsingfors
i slutet av oktober.

ISSN 0234-274X

9 770234 274263